

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

BLAŽENKA ŠPAN

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**ANALIZA DEJAVNIKOV OBSEGA DRUŽBENO ODGOVORNEGA
POROČANJA SLOVENSКИH JAVNIH DELNIŠKIH DRUŽB**

Ljubljana, januar 2016

BLAŽENKA ŠPAN

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisana Blaženka Špan, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, izjavljam, da sem avtorica magistrskega dela z naslovom Analiza dejavnikov obsega družbeno odgovornega poročanja slovenskih javnih delniških družb, pripravljenega v sodelovanju s svetovalko prof. dr. Sergejo Slapničar.

Izrecno izjavljam, da v skladu z določili Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995 s spremembami) dovolim objavo magistrskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

S svojim podpisom zagotavljam, da

- je predloženo besedilo rezultat izključno mojega lastnega raziskovalnega dela;
- je predloženo besedilo jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem
 - poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam v magistrskem delu, citirana oziroma navedena v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, in
 - pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti (v pisni ali grafični obliki) uporabljena v tekstu, in sem to v besedilu tudi jasno zapisala;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Zakonu o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 55/2008 s spremembami);
- se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega magistrskega dela dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom.

V Ljubljani, dne _____

Podpis avtorice: _____

KAZALO

UVOD	1
1 DRUŽBENA ODGOVORNOST	3
1.1 Definicije družbene odgovornosti.....	4
1.2 Družbena odgovornost v praksi.....	6
2 POROČANJE O DRUŽBENI ODGOVORNOSTI	6
2.1 Teorije, ki pojasnjujejo razloge podjetij za poročanje o družbeni odgovornosti	7
2.1.1 Teorija iger	7
2.1.2 Teorija signalov.....	8
2.1.3 Teorija agentov.....	8
2.1.4 Teorija interesnih skupin.....	8
2.1.5 Teorija legitimnosti	9
2.1.6 Institucionalna teorija.....	9
2.1.7 Teorija politične ekonomije računovodstva	9
2.2 Oblike poročanja o družbeni odgovornosti	10
2.2.1 Samostojno poročilo o družbeni odgovornosti	10
2.2.2 Letno poročilo	11
2.2.3 Integrirano poročilo.....	11
2.3 Okvirji poročanja o družbeni odgovornosti.....	12
2.3.1 Smernice OECD za večnacionalne družbe (angl. <i>OECD Guidelines for Multinational Enterprises</i>)	13
2.3.2 Globalni dogovor Združenih narodov (angl. <i>United Nations Global Compact</i>)	13
2.3.3 ISO 26000:2010	13
2.3.4 Serije standardov AA1000 (angl. <i>The AccountAbility 1000 Series of Standards</i>)...	14
2.3.5 Smernice trajnostnega poročanja (angl. <i>Sustainability Reporting Guidelines</i> , v nadaljevanju smernice GRI).....	15
2.3.6 Mednarodni okvir za integrirano poročanje (angl. <i>The International <IR> Framework</i>).....	16
2.3.7 Standard Social Accountability 8000 in shema EMAS	18
3 PRAKSA POROČANJA O DRUŽBENI ODGOVORNOSTI.....	20
3.1 Sedanja praksa poročanja o družbeni odgovornosti	20
3.2 Mehanizmi za spodbujanje poročanja o družbeni odgovornosti	22
3.2.1 Zakonske zahteve	22
3.2.2 Neformalne spodbude za poročanje o družbeni odgovornosti	24
3.3 Prihodnji trendi poročanja o družbeni odgovornosti.....	25
3.3.1 Zunanje revidiranje poročil	25

3.3.2 Integrirano poročanje	26
4 ANALIZA DEJAVNIKOV OBSEGA DRUŽBENO ODGOVORNEGA POROČANJA SLOVENSКИH JAVNIH DELNIŠKIH DRUŽB	28
4.1 Pregled strokovne literature	28
4.2 Postavitev hipotez	31
4.3 Vzorec in viri podatkov	33
4.4 Merjenje spremenljivk	34
4.4.1 Odvisna spremenljivka – indeks poročanja o družbeni odgovornosti	34
4.4.2 Pojasnjevalne spremenljivke	37
4.5 Predstavitev rezultatov pogostosti oz. frekvence poročanja posameznih razkritij družbene odgovornosti	38
4.6 Opisne statistike vzorca	44
4.7 Predstavitev rezultatov bivariatne analize – korelacijske analize	45
4.8 Predstavitev preverjanja hipotez z multiplo linearno regresijsko analizo	48
4.9 Omejitve analize in predlogi za prihodnje raziskave	51
SKLEP	52
LITERATURA IN VIRI	56

KAZALO TABEL

Tabela 1: Seznam razkritij oz. indikatorjev družbene odgovornosti	35
Tabela 2: Pogostost poročanja o splošnih razkritjih v zvezi z družbeno odgovornostjo	39
Tabela 3: Pogostost poročanja o razkritjih v zvezi z odgovornostjo do okolja	40
Tabela 4: Pogostost poročanja o razkritjih v zvezi z odgovornostjo do zaposlenih	41
Tabela 5: Pogostost poročanja o razkritjih v zvezi z odgovornostjo do družbe	42
Tabela 6: Pogostost poročanja o razkritjih v zvezi z odgovornostjo do uporabnikov	43
Tabela 7: Panožna struktura podjetij	44
Tabela 8: Opisne statistike spremenljivk	45
Tabela 9: Korelacijska analiza med indeksom poročanja in pojasnjevalnimi spremenljivkami	46
Tabela 10: Korelacijska analiza med pojasnjevalnimi spremenljivkami	47
Tabela 11: Ocena koeficientov za indeks poročanja o družbeni odgovornosti (v oklepaju t- testi)	49
Tabela 12: Pregled sprejema oz. zavrnitve danih hipotez	50

UVOD

Onesnaževanje okolja ter vedno večja finančna in socialna stiska ljudi postajata vedno bolj pereč problem današnjega časa. Posledica tega pa je pritisk na podjetja, da pri svojem delovanju ne smejo biti usmerjena samo na doseganje dobička, ampak da v svoje cilje vključujejo tudi čim manjši vpliv na okolje oz. varovanje le tega in skrb za ljudi. Družbena odgovornost podjetij postaja čedalje bolj pomembna praksa v poslovnem svetu, k temu pa z raznimi pobudami že od leta 2001 spodbuja tudi Evropska komisija. Le ta v zadnjem času ne spodbuja podjetij samo k družbeno-odgovornemu delovanju ampak tudi k (boljšemu) poročanju o družbeni odgovornosti. Evropski parlament in Svet Evropske Unije (v nadaljevanju EU) sta tako v letu 2014 sprejela Direktivo o razkritju nefinančnih informacij in informacij o raznolikosti nekaterih velikih podjetij in skupin (v nadaljevanju Direktiva), kar bo povzročilo, da bodo morala nekatera velika podjetja v Sloveniji z letom 2017 obvezno poročati o okoljskih in socialnih vsebinah.

Poročanje o družbeni odgovornosti se je pojavilo v drugi polovici dvajsetega stoletja in se v času izboljšuje, kar so pokazale tudi nedavne študije (Vnučec Špacapan, 2009; Frez & Källström & Olsson, 2012; Klemenčič & Rejc Buhovac, 2013). Opaziti je zelo dinamičen razvoj poročanja o družbeni odgovornosti, saj v poslovnem svetu še vedno ni sprejetega splošnega konsenza, kaj naj poročilo o družbeni odgovornosti vsebuje in kako naj bodo te informacije razkrite. Kot podlaga za poročanje o družbeni odgovornosti se vseskozi razvijajo novi okviri poročanja, obstoječi pa se vedno znova nadgrajujejo in izhajajo nove verzije le teh. V večini držav po svetu je poročanje za zdaj tudi prostovoljno, dani okviri pa so neobvezujoči in podjetjem služijo le kot pomoč pri pripravi poročil o družbeni odgovornosti. Prav zaradi prostovoljne narave poročanja je pristop podjetij k temu zelo raznolik.

Kaj vpliva na to, da pripravljajo podjetja različno obsežna poročila o družbeni odgovornosti? Z odgovorom na to vprašanje se ukvarjajo različne teorije, ki pojasnjujejo razloge za prostovoljno poročanje o družbeni odgovornosti. Te so teorija iger, teorija signalov, teorija agentov, teorija interesnih skupin, teorija legitimnosti, institucionalna teorija in teorija politične ekonomije računovodstva. Nekateri izmed njih zagovarjajo iste oz. podobne razloge za poročanje, druge pa so čisto specifične. Teorije tudi različno argumentirajo dejavnike, ki vplivajo na poročanje o družbeni odgovornosti.

Na temo dejavnikov, ki vplivajo na poročanje o družbeni odgovornosti, je v tuji strokovni literaturi najti veliko empiričnih raziskav. Vseeno pa je ta tema v Sloveniji še zelo malo raziskana. Do zdaj so bile v Sloveniji narejene tri raziskave, ki so ugotovljale vpliv dejavnikov na poročanje podjetij o družbeni odgovornosti (Slapničar, 2004; Vnučec Špacapan, 2009; Klemenčič & Rejc Buhovac, 2013). Preučevale so štiri dejavnike poročanja o družbeni odgovornosti in sicer velikost podjetja, pripadnost panogi, kotiranje na borzi in dobičkonosnost podjetja. Ugotovile so, da prvi trije dejavniki pozitivno vplivajo na poročanje, pri dobičkonosnosti pa so bili rezultati mešani. Ugotovljeno je bilo, da dobičkonosnost podjetij, merjena na podlagi dobičkonosnosti sredstev nima statistično

značilnega vpliva na poročanje, medtem ko dobičkonosnost, merjena na podlagi profitne marže, pozitivno vpliva na poročanje o družbeni odgovornosti.

Pri vseh treh slovenskih raziskavah je bila uporabljena ista metodologija merjenja obsega in kvalitete poročanja, ki jo je leta 2004 sestavila Slapničarjeva. Seznam razkritij, uporabljen za merjenje, pa je vseboval bolj splošna razkritja, ne pa konkretnjših. V tem času je poročanje o družbeni odgovornosti na splošno zelo napredovalo, Evropski parlament in Svet EU sta sprejela tudi Direktivo, ki zahteva poročanje o tveganjih, politikah in rezultatih na področju družbene odgovornosti. Sama sem se z raziskavo v okviru magistrskega dela osredotočila samo na obseg poročanja o družbeni odgovornosti, pri čemer sem seznam razkritij, ki je podlaga za merjenje obsega poročanja, razširila in priredila sodobnim standardom poročanja.

Namen magistrskega dela je analizirati stanje poročanja o družbeni odgovornosti v letnih poročilih za poslovno leto 2013 slovenskih nefinančnih podjetij, katerih delnice so konec leta 2013 kotirale na ljubljanski borzi. Cilj magistrskega dela pa je razviti indeks korporativnega poročanja na sodobnejših standardih ter ugotoviti vpliv na poročanje z naslednjimi hipotezami:

Hipoteza 1: Poročanje o družbeni odgovornosti je povezano z minimiziranjem stroškov pritiska javnosti, katerim so bolj izpostavljena večja podjetja in podjetja, ki delujejo v panogi z večjim vplivom na okolje.

Hipoteza 2: Podjetja z boljšo dobičkonosnostjo več poročajo o družbeni odgovornosti.

Hipoteza 3: Poročanje o družbeni odgovornosti je povezano z zadolženostjo podjetja.

Hipoteza 4: Koncentracija lastništva negativno vpliva na poročanje o družbeni odgovornosti.

Raziskava, ki sem jo izvedla v okviru magistrskega dela, podaja trenutno sliko o tem, koliko podjetja poročajo o družbeni odgovornosti, ter tudi, koliko so družbeno odgovorna deset let po prvih sistematičnih raziskavah tega področja. Zaradi podrobnejšega merjenja poročil je ta slika realnejša in tudi konkretnje prikazuje družbeno odgovornost podjetij. Seznam razkritij, ki je podlaga za merjenje obsega poročanja, vključuje tudi tveganja, politike in rezultate na področju družbene odgovornosti, tako da indeks poročanja o družbeni odgovornosti, dobljen na podlagi takšnega merjenja, predstavlja bolj celovito sliko poročanja o družbeni odgovornosti podjetja. Raziskava tudi obravnava tematiko, ki je v Sloveniji še zelo slabo raziskana. Dejavniki poročanja o družbeni odgovornosti so bili do sedaj raziskovani z isto metodologijo merjenja obsega poročanja. Sama sem v okviru te raziskave ugotavljala vpliv dejavnikov poročanja na izčrpnem merjenju obsega poročanja, poleg tega pa sem ugotavljala še vpliv zadolženosti in koncentracije lastništva podjetij na poročanje, kar do sedaj še ni bilo predmet slovenskih raziskav. Ta dva dejavnika sem si izbrala zato, ker sta v tujih raziskavah ena izmed bolj proučevanih

dejavnikov, hkrati pa njun vpliv na poročanje o družbeni odgovornosti zelo dobro argumentirajo tudi strokovne teorije.

V grobem je magistrsko delo sestavljeno iz dveh delov in sicer iz teoretičnega in empiričnega dela. Za uvodom je v teoretičnem delu najprej predstavljeno področje družbene odgovornosti, v drugem poglavju pa je predstavljeno poročanje o družbeni odgovornosti. V slednjem sem predstavila teorije, ki pojasnjujejo razloge za poročanje, oblike poročanja ter standarde poročanja. Tretje poglavje je posvečeno praksi poročanja o družbeni odgovornosti, ki obravnava sedanjo prakso poročanja, mehanizme za spodbujanje poročanja in prihodnje trende. Podlaga za teoretični del magistrskega dela predstavlja predvsem strokovna literatura tujih in domačih avtorjev.

V drugem delu magistrskega dela, je predstavljena empirična analiza sekundarnih podatkov, narejena na vzorcu 32-ih nefinančnih podjetij, katerih delnice so konec leta 2013 kotirale na ljubljanski borzi. Pri raziskavi sem uporabila analizo vsebine za ugotavljanje obsega poročanja, bivariatno analizo korelacije za vpogled v posamezna razmerja med spremenljivkami, ter multiplo linearno regresijsko analizo za preverjanje vpliva dejavnikov na poročanje o družbeni odgovornosti in s tem preizkušanje hipotez.

Empirični raziskavi je v celoti namenjeno četrto poglavje magistrskega dela. Tu sem najprej predstavila pregled tuje in slovenske literature in na podlagi tega razvila hipoteze. Nato sem predstavila vzorec in vire podatkov ter način merjenja odvisne in pojasnjevalnih spremenljivk. V nadaljevanju sledijo rezultati pogostosti oz. frekvence poročanja posameznih razkritij o družbeni odgovornosti, opisna statistika vzorca, rezultati bivariatne analize korelacije ter rezultati multiple linearne regresijske analize. Na podlagi slednjih sem sprejela oz. ovrgla dane hipoteze. Na koncu sem predstavila še omejitve analize in predloge za prihodnje raziskave.

Magistrsko delo sem zaključila s sklepom in seznamom literature in virov.

1 DRUŽBENA ODGOVORNOST

Družbena odgovornost je v zadnjih 30-ih letih postala zelo pomembna tema, in pridobiva čedalje več pozornosti tako v poslovnem kot tudi akademskem svetu. Kaže se predvsem kot **prispevek podjetja k trajnostnemu razvoju**, ki je definiran kot ekonomski razvoj, ki zadovoljuje potrebe sedanje generacije, ne da bi ogrozil možnosti prihodnjih generacij, da bi tudi te zadovoljevale svoje potrebe (United Nations, 1987, str. 24).

Pri uresničevanju cilja trajnostnega razvoja igrajo podjetja zelo pomembno vlogo. So namreč kompleksne entitete, ki lahko zaradi narave svojega delovanja bodisi pozitivno

bodisi negativno vplivajo na okolje in družbo.¹ Kompleksnost pa se kaže v vpletenosti večjega števila skupin, ki so tako ali drugače povezane s podjetjem. Pravimo jim interesne skupine ali deležniki, ki jih ločimo na (Jaklič, 2009, str. 42 – 43):

- **primarne interesne skupine**, ki predstavljajo vse neposredne povezave, ki so nujne za izvajanje osnovnega poslanstva podjetja (zaposleni, lastniki, kupci, dobavitelji, konkurenti, prodajalci in posojilodajalci) in
- **sekundarne interesne skupine**, kamor uvrščamo druge družbene skupine, ki izrazijo interes ali zaskrbljenost zaradi delovanja podjetja (poslovno-interesne skupine, tuje vlade, domače vlade in javnost).

Lahko jih delimo še na (Bergant et al., 2001, str. 4):

- **notranje interesne skupine**, kamor uvrščamo vodstvo podjetja, strokovnjake in druge ključne kadre ter preostale zaposlene in
- **zunanje interesne skupine**, kamor spadajo lastniki, kupci, dobavitelji, upniki, finančne institucije, država in druge interesne skupine.

Glavna cilja podjetij sta doseganje dobička in maksimiziranje tržne vrednosti delnice podjetja. S čedalje večjo ozaveščenostjo in zahtevami različnih interesnih skupin pa se od podjetij pričakuje več kot samo to. Podjetja so namreč pomemben član v skupnosti in naj bi zato tudi ravnala odgovorno do ljudi in okolja.

1.1 Definicije družbene odgovornosti

V literaturi obstaja več definicij družbene odgovornosti, čemur botruje predvsem večrazsežnost pojma.

Evropska komisija jo je na začetku definirala kot koncept, pri katerem podjetja vključujejo skrb za družbene in okoljske probleme v svoje poslovanje ter sodelovanje z interesnimi skupinami na prostovoljni ravni (Commission of the European Communities, 2001, str. 6). S časom, ko je družbena odgovornost v poslovnem svetu še bolj pridobila na pomenu, jo je opredelila drugače in sicer kot »**odgovornost podjetij za njihove učinke na družbo**«. Pogoj za prevzemanje te odgovornosti navaja spoštovanje veljavne zakonodaje in kolektivnih pogodb med socialnimi partnerji (European Commission, 2011, str. 6). Slednja definicija je bila objavljena v Strategiji EU za družbeno odgovornost 2011 – 2014, kjer je navedeno tudi, da bi morala podjetja za dosledno izpolnjevanje družbene odgovornosti imeti vzpostavljen postopek za vključevanje socialnih, okoljskih in etičnih vprašanj ter

¹Pozitivni oz. negativni vplivi podjetij na življenje sedanje in naslednjih generacij se kažejo s tem, da podjetja proizvajajo proizvode in storitve, ki jih družba potrebuje, in za to porabljajo omejene naravne vire, s svojim delovanjem pa ustvarjajo delovna mesta. Neprestano se tudi razvijajo in ustvarjajo nove produkte ter s tem generirajo napredek v življenju ljudi.

vprašanj glede človekovih pravic in potrošniških vprašanj v svoje poslovanje in osrednjo strategijo v tesnem sodelovanju z interesnimi skupinami.

Podobno je družbena odgovornost opredeljena tudi po svetovnem standardu za družbeno odgovornost ISO 26000:2010². Tu gre za odgovornost podjetja za vplive njegovih odločitev in dejavnosti na družbo in okolje, ki skozi pregledno in etično ravnanje (O družbeni odgovornosti, 2015):

- prispeva k trajnostnemu razvoju, vključujoč zdravje in blaginjo družbe,
- upošteva pričakovanja interesnih skupin,
- je v skladu z veljavno zakonodajo in mednarodnimi normami ravnanja in
- je integrirana v celotno organizacijo in se izvaja v vseh njenih odnosih.

Kot tesen približek definiciji trajnostnega razvoja sta Dyllick in Hockerts (v Hahn & Kühnen, 2013) družbeno odgovornost opredelila kot zadovoljevanje potreb posrednih in neposrednih interesnih skupin podjetja brez ogrožanja možnosti zadovoljevanja potreb prihodnjih interesnih skupin. Da bi podjetja dosegla ta cilj, morajo ohranjati njihov ekonomski, socialni in okoljski kapital. Lahko rečem, da se ta definicija direktno navezuje tudi na koncept trojnega izida (angl. *Triple Bottom Line*), ki vključuje upoštevanje načel na ekonomskem, okoljskem in družbenem področju delovanja (Elkington, 1997). Bistvo tega koncepta pa je maksimiziranje vseh treh področij v korist nosilcev interesov posameznega področja oz. interesnih skupin (Vlada RS, 2009).

Zadnjo definicijo družbene odgovornosti, ki jo bom predstavila v tem poglavju, sta podala Carrol in Buchholtz (2003, str. 36). Družbeno odgovornost sta definirala kot ekonomska, pravna, etična in človekoljubna pričakovanja, ki jih ima družba o podjetju v določenem trenutku. To pomeni, da lahko družbeno odgovornost predstavimo tudi štiridimenzionalno, ki vključuje ekonomsko, zakonsko, etično in filantropsko odgovornost oz. dimenzijo. Izmed teh dimenzij sta prvi dve s strani družbe zahtevani, tretja je pričakovana, zadnja pa je s strani družbe zaželena.

Vidimo torej, da v poslovnem svetu ni sprejetega splošnega konsenza, kakšna je definicija družbene odgovornosti. Vsekakor gre za zelo kompleksen pojem in lahko kot skupni imenoalec teh definicij izpostavimo odgovornost podjetij do okolja in družbe ter upoštevanje interesnih skupin pri njihovem delovanju. Sam pojem družbene odgovornosti pa vključuje številna področja, kot je etika, človekove pravice, vrednost izdelkov oz. storitev, upoštevanje zakonov, transparentnost poslovanja, zaščita okolja, filantropija podjetja in drugo.

² ISO 26000: 2010 je standard Mednarodne organizacije za standardizacijo (angl. *International Organization for Standardization* – v nadaljevanju ISO) za družbeno odgovornost.

1.2 Družbena odgovornost v praksi

Na podlagi razlogov pristopa podjetij h konceptu družbene odgovornosti, poznamo implicitno in eksplicitno družbeno odgovornost. Pri **implicitni družbeni odgovornosti** je pristop reaktiven oz. odziven, saj se osredotoča na skladnost s predpisi in normami, ter je prisoten predvsem v Evropi. Pri **eksplicitni družbeni odgovornosti** pa je pristop proaktiven in prostovoljne narave (Matten & Moon, 2008).

Večino aktivnosti v okviru družbene odgovornosti, ki jih podjetja sprejmejo, je filantropskih, vendar le te niso osredotočene na dolgi rok in ne prispevajo k trajnostnemu razvoju, saj se ne ozirajo na socialne, etične in okoljske probleme (Kant Sharma & Mehta, 2012). Po drugi strani pa celovit pristop k družbeni odgovornosti, ki je osredotočen na dolgi rok, ne daje takojšnih koristi podjetju, in lahko drage investicije v družbeno odgovorne projekte poslabšajo finančni položaj podjetja.

Z vidika poslovanja podjetij, so bila zadnja leta še posebno težka. Ekonomska kriza, ki se je začela leta 2007 v Združenih državah Amerike (v nadaljevanju ZDA) in je na gospodarstva v Evropi začela vplivati leta 2008, je zelo vplivala na delovanje podjetij. Veliko podjetij je moralo spremeniti svojo poslovno strategijo in namesto, da bi se z razvijala, so se morala ukvarjati s samim preživetjem na trgu. V tem negotovem poslovnem okolju se je tako pokazal upad družbeno odgovornih projektov podjetij, kar nakazuje tudi raziskava Karaibramogluja (2010).

Vseeno pa Giannarakis in Theotokas (2011) navajata, da so stroški izvedbe družbeno odgovornih projektov najbolj negativni vpliv družbene odgovornosti. Tako sta mnenja, da so sedaj koristi, ki jih lahko podjetje pridobi z uvedbo družbene odgovornosti v svoje delovanje, bolj pomembne za preživetje podjetja kot kdaj koli prej. Po njunem mnenju lahko podjetja s svojo spremenjeno strategijo, diferenciranimi izdelki in imidžem odgovornega podjetja pridobijo zaupanje potrošnikov, investitorjev ter drugih interesnih skupin. To pa dolgoročno lahko prinese uspeh podjetju.

2 POROČANJE O DRUŽBENI ODGOVORNOSTI

Družbena odgovornost je učinkovito orodje managementa, ki ponuja zaupanje interesnih skupin, saj je s tem podjetje opaženo kot odgovorno in vredno zaupanja (Fernandez & Souto, 2009). To dejstvo je podjetja pripeljalo do tega, da so začela širiti obseg poročanih informacij. Če so prej razkrivala samo finančne informacije, namenjene predvsem delničarjem in investitorjem, so kasneje začela razkrivati še nefinančne informacije, namenjene tudi drugim interesnim skupinam. Nefinančne informacije v poročilih zadevajo razkritja, povezana z družbenim in socialnim področjem ter področjem upravljanja podjetja (angl. *Environmental, Social and Governance Disclosures*). Razkrivanje nefinančnih

informacij o družbeni odgovornosti podjetja imenujemo poročanje o družbeni odgovornosti oz. trajnostno poročanje.

V literaturi ni definicije poročanja o družbeni odgovornosti, ki bi bila splošno sprejeta (English & Schooley, 2014). Kot standard poročanja se v največji meri uporabljajo smernice, ki jih izdaja Pobuda za globalno poročanje (angl. *Global Reporting Initiative*, v nadaljevanju GRI), in se imenujejo smernice trajnostnega poročanja (angl. *Sustainability Reporting Guidelines*, v nadaljevanju smernice GRI). Englisheva in Shooleyeva (2014) tako predlagata definicijo, ki jo podaja GRI, saj pokriva ključna področja ekonomske, okoljske in socialne uspešnosti podjetja ter pristop managementa k temu. Po GRI je poročanje o družbeni odgovornosti definirano kot praksa merjenja, razkrivanja in odgovornosti podjetij do notranjih in zunanjih interesnih skupin za uspešnost podjetja, ki vodi do cilja trajnostnega razvoja (Global Reporting Initiative, 2011, str. 3).

2.1 Teorije, ki pojasnjujejo razloge podjetij za poročanje o družbeni odgovornosti

Ko podjetja poročajo o družbeni odgovornosti, so zaradi tega izpostavljena določenim priložnostim in tveganjem (Geiger, 1993). Razlogi podjetij za poročanje in nadgradnjo poročanja o družbeni odgovornosti so različni. Splošno gledano je razlog številka ena izboljšanje ugleda podjetja zaradi večje transparentnosti poslovanja. Druge koristi, ki jih podjetja lahko s poročanjem pridobijo, so tudi povečan dostop do kapitala, večja vrednost delnic na trgu, izboljšani odnosi z dobavitelji, izboljšan položaj na trgu, boljši odnosi z vlado, zmanjšani stroški in drugo (Lynch, N. C., Lynch, M. F., & Casten, 2014).

Za pojasnitev tega, zakaj se podjetja na prostovoljni ravni odločajo za poročanje o družbeni odgovornosti, se je v strokovni literaturi razvilo nekaj teorij. Nekatere izmed njih se med seboj povezujejo (npr. teorija signalov in teorija agentov), druge pa so čisto specifične (npr. institucionalna teorija).

2.1.1 Teorija iger

Podjetja poročajo o družbeni odgovornosti zato, da bi maksimizirala vrednost čistega premoženja po odštetju pričakovanih političnih stroškov. Te stroške predstavljajo npr. inšpekcijski pregledi, pritiski, da bi bile zakonske zahteve strožje, bojkoti proizvodov in drugo (von Neumann & Morgenstern, 1944). Večja podjetja in podjetja, ki delujejo v panogi z večjim vplivom na okolje, so socialno, ekonomsko in politično bolj vidna ter s tem izpostavljena večjemu pritisku javnosti (Wallace & Naser, 1995). Ker lahko potencialno utrpijo precej višje politične in družbene stroške kot manjša, navadno pripravljajo obsežnejša poročila o družbeni odgovornosti.

2.1.2 Teorija signalov

Teorija signalov kaže na situacije nesimetrične porazdelitve informacij. Informacije o družbeno odgovornem delovanju podjetja se štejejo za nesimetrične takrat, ko je interesnim skupinam zunaj podjetja težko pridobiti kredibilne informacije o teh aspektih. Podjetja lahko zmanjšajo to nesimetrijo informacij s proaktivnim poročanjem o njihovih družbeno odgovornih aktivnostih. Campbell (2001) meni, da podjetja zato, da bi maksimizirala vrednost čistega premoženja, prostovoljno razkrivajo le ugodne informacije. Vseeno pa lahko razkrivanje tudi negativnih informacij okrepi zaupanje v informacijsko politiko podjetja in signalizira pošteno objavo, medtem ko lahko nerazkrivanje negativnih informacij vodi do špekulacij, da je poročilo preveč pozitivno in zaradi tega ni zanesljiv vir informacij (Hahn & Lülfs, 2014). Teorija signalov se povezuje s teorijo legitimnosti. Hahn in Lulfs (2014) namreč menita, da večja izpostavljenost velikemu številu potencialno močnih interesnih skupin lahko vpliva na potrebo podjetja, da svojo legitimnost aktivno zagotavlja s signaliziranjem družbeno odgovornega delovanja v svojih poročilih.

2.1.3 Teorija agentov

Zgoraj omenjena teorija signalov je tesno povezana tudi s teorijo agentov (Jensen & Meckling, 1967). Ta teorija zagovarja, da se prostovoljno poročanje o družbeni odgovornosti uporablja kot orodje za zmanjševanje konfliktov različnih interesov, ki nastajajo takrat, ko sta funkciji lastništva in nadzora ločeni. Prostovoljna razkritja o ekonomskih, okoljskih in socialnih zadevah lahko zmanjšajo nesimetričnost informacij med managementom in interesnimi skupinami podjetja in se zaradi tega lahko zmanjšajo stroški agentov (Ness & Mirza, 1991).

2.1.4 Teorija interesnih skupin

Teorijo interesnih skupin je prvič predstavil Freeman leta 1984, ki pravi, da imajo podjetja socialno odgovornost, kar pomeni, da so zavezana upoštevati pričakovanja vseh interesnih skupin, na katera vplivajo s svojim delovanjem. Podjetje mora upoštevati toliko interesa vsake interesne skupine, da te ne ogrozijo njegovega položaja v primerjavi z njegovimi konkurenti. Ta teorija se torej ozira na poročanje o družbeni odgovornosti kot sredstvo, s katerim podjetja obravnavajo zahteve interesnih skupin podjetja (Solomon & Lewis, 2002). Da bi pridobila odobravanje različnih interesnih skupin poskušajo podjetja doseči višjo transparentnost poročanja (Freeman, 1984).

Spence, Husillos-Carques in Correa-Ruiz (2010) so ugotovili, da raziskovalci označujejo teorijo interesnih skupin kot prevladujočo in najbolj uporabno teorijo v pojasnjevanju prakse poročanja o družbeni odgovornosti.

2.1.5 Teorija legitimnosti

Ta teorija kaže na to, da nobeno podjetje nima inherentne pravice obstajati in da je vsako delovanje podjetja predmet širše odobritve s strani družbe (Hahn & Kühnen, 2013). Podjetje mora imeti legitimnost v smislu socialne »licence za delovanje«, da bi pridobilo potrebne vire za uspešno poslovanje (Deegan, 2002). Doseči in ohranjati legitimnost je za podjetja pomembno zato, ker delujejo v širokih menjalnih odnosih z različnimi interesnimi skupinami in so odvisna od njihovega okolja, te interesne skupine pa imajo naraščajoča pričakovanja glede njihovega delovanja. Lahko rečemo, da ima podjetje za svoje poslovanje mandat družbe, ki mu ga lahko družba odvzame v primeru kršitev »sprejemljivega vedenja« (Woodward, Edwards & Birkin, 1996). Legitimnost je torej potencialno ogrožena takrat, ko družba zaznava, da podjetje ne deluje na sprejemljiv način. Skladnost ciljev podjetja in širšega družbenega vrednostnega sistema zagotavljajo podjetja s poročanjem o družbeni odgovornosti.

Povedano drugače, legitimnost podjetja nakazuje na to, da imajo podjetja »sklenjene pogodbe« z družbo (Mathews, 1993). S poročanjem o družbeni odgovornosti podjetje pokaže, da je izpolnilo svoj del pogodbe in da njegovo delovanje sovпада s sistemom vrednot v družbi.

2.1.6 Institucionalna teorija

Nekatere študije v literaturi poudarjajo, da so cilji poročanja širši, kot sta legitimnost in pritisk interesnih skupin, in namigujejo na vidike institucionalizma. Po institucionalni teoriji poslovne aktivnosti namreč ne sledijo nujno poslovni logiki, ampak namesto tega odgovarjajo institucionalnim pričakovanjem okolja (Meyer & Rowan, 1977). V primeru poročanja o družbeni odgovornosti sta obseg in kvaliteta poročanja podjetij zaradi institucionalnega izomorfizma³ postopoma usklajena, namesto da bi bila predmet drugih dejavnikov, kot sta npr. pripadnost določeni panogi in država, v kateri podjetje deluje (Hahn & Kühnen, 2013). Podjetja tako sprejemajo prakse poročanja zato, ker tako počnejo njihovi konkurenti in je takšna praksa poročanja postala »normalna oz. pričakovana« v okolju, kjer delujejo.

2.1.7 Teorija politične ekonomije računovodstva

Teorija politične ekonomije računovodstva poudarja moč managerjev. Ti namreč želijo s pripovedovanjem svoje zgodbe in s tem manipulacijo pogleda družbe na podjetje ohraniti svoj primat. Razkritja o družbeni odgovornosti v poročilih so tako proaktivni proces

³ Institucionalni izomorfizem je proces, ki sili enoto v populaciji, da postane podobna drugim enotam, ki delujejo v nekem okolju pod enakimi pogoji. Konkretnije gre za proces, ko si podjetja, ki delujejo v enakih industrijah in enakih institucionalnih okvirih postajajo vse bolj podobna. Institucionalni izomorfizem je lahko prisilni (izhaja iz določenih pritiskov na podjetje), mimetični (izhaja iz negotovosti podjetij) ali pa normativni (izhaja iz profesionalizacije stroke) (DiMaggio & Powell, 1983).

managerjev, kjer zasledujejo predvsem lastne interese (Tinker, 1980; Cooper, 1980; Tinker & Neimark, 1987; Woodward, Edwards, & Birkin, 1996). Vseeno pa ta teorija počasi izgublja na pomenu, saj je ozaveščenost interesnih skupin vedno večja, kakor tudi njihove zahteve po transparentnosti poročanja in ponekod že zunanjem revidiranju poročil o družbeni odgovornosti.

2.2 Oblike poročanja o družbeni odgovornosti

Pri poročanju o družbeni odgovornosti gre za komunikacijo podjetja z interesnimi skupinami. Podjetja imajo pri tem, kako bodo poročala, v veliki meri proste roke in zato svoja razkritja o družbeni odgovornosti objavljajo na različne načine.

Glede na pogostost poročanja, lahko podjetje poroča sprotno (angl. *real-time reporting*) ali pa periodično (angl. *periodic reporting*). **Sprotno poročanje** pomeni, da informacijo oz. poročilo pripravimo in posredujemo takoj, ko to narekujejo okoliščine. Tu gre predvsem za krajše informacije in sporočila. **Periodično poročanje** pa je pomembno predvsem za strateško odločanje managerjev ter za zunanje uporabnike. Podjetje lahko poroča mesečno, četrtno, letno ali pa dveletno (povzeto po Epstein & Rejc Buhovac, 2014).

Glede na to, katerim uporabnikom so namenjene informacije, pa delimo poročanje o družbeni odgovornosti na notranje in zunanje. **Notranjim uporabnikom informacij o družbeni odgovornosti** lahko podjetja sprotno poročajo preko poročevalskega sistema, elektronske pošte, intraneta, ipd., periodično pa preko internih glasil, pisem direktorja, letnih srečanj z zaposlenimi, itd. **Zunanjim uporabnikom informacij o družbeni odgovornosti** pa lahko podjetja sprotno poročajo preko spletne strani, stikov z javnostmi itd., periodično pa v okviru letnih poročil, posebnih poročil o družbeni odgovornosti, preko tiskovne konference, itd.

Obsežnejše podjetja zunanjim uporabnikom o družbeni odgovornosti poročajo v obliki poročil, ki jih običajno izdajajo enkrat letno, in sicer v okviru letnega poročila ali pa izdajo posebno poročilo o družbeni odgovornosti. Nedavno se je pojavila tudi čisto nova oblika poročanja – integrirano poročilo, v katerih podjetja združujejo finančne in nefinančne informacije v enem poročilu.

2.2.1 Samostojno poročilo o družbeni odgovornosti

Nekatera podjetja (predvsem večje korporacije) izdajajo samostojna poročila, ki razkrivajo informacije o družbeni odgovornosti. Ker je koncept družbene odgovornosti večdimenzionalen in kompleksen, lahko podjetja izdajajo tudi posebna poročila za posamezno dimenzijo družbene odgovornosti, npr. za okolje, družbo, varnost, itd. Zickiene in Juozaitiene (2013) v svojem članku navajata, da CorporateRegister.com, spletni register poročil o družbeni odgovornosti, določa 10 različnih podtipov poročil, ki jih izdajajo

podjetja, in so vključena v koncept poročanja o družbeni odgovornosti. Med njimi so poročila »Okolje, Zdravje in Varnost«, »Družbena odgovornost podjetja«, »Okolje, družba in upravljanje«, itd.

V angleščini obstaja za poročilo o družbeni odgovornosti več izrazov, kot so »Corporate Responsibility Report«, »Sustainability Development Report«, »Corporate Citizen Report«, »Report to Shareholders and Society«, »Responsibility and Sustainability Report«, itd. Takšna raznolikost je posledica dejstva, da ni splošnega konsenza, kaj je poročilo o družbeni odgovornosti, prav tako ni minimalnega pogoja, ki bi določalo, kdaj gre za poročilo o družbeni odgovornosti (Zickene & Juozaitiene, 2013).

V Sloveniji so samostojna poročila o družbeni odgovornosti največkrat imenovana kot trajnostno poročilo, praksa izdajanja le teh pa je relativno redka.

2.2.2 Letno poročilo

Letno poročilo je najpomembnejša in najobsežnejša komunikacija podjetja, ki je namenjena predvsem lastnikom in investitorjem ter se izdaja enkrat letno. Zakon o gospodarskih družbah v določbah o poslovnem poročilu letnega poročila narekuje, da mora letno poročilo vsebovati pošten prikaz poslovanja, opis bistvenih tveganj in druge informacije, pomembne za razumevanje poslovanja podjetja in njegovega razvoja. Pri tem posebej poudarja, da so to tudi informacije, povezane z varstvom okolja in delavci. Na podlagi tega je opaziti, da že veliko slovenskih podjetij v svoja letna poročila vključuje informacije v zvezi z družbeno odgovornostjo podjetja (Drevenšek & Vezjak, 2011). Te informacije lahko podjetja razkrivajo v poslovnem poročilu letnega poročila ali pa njihovo letno poročilo vsebuje posebno poročilo, namenjeno tem informacijam – trajnostno poročilo.

Poročanje o družbeni odgovornosti v okviru letnega poročila, namenjeno tudi drugim interesnim skupinam, strmo narašča. Rezultati raziskave poročanja, ki jo je izvedlo finančno podjetje KPMG na vzorcu 4500 podjetij (100 največjih podjetij iz 45-ih držav po svetu), so namreč pokazali, da je v letu 2015 kar 56 % podjetij v svojih letnih poročilih poročalo o družbeni odgovornosti. V letu 2013 je bil delež takšnih podjetij 51 %, v letu 2011 20 %, v letu 2008 pa le 4 % (KPMG, 2015, str. 36).

2.2.3 Integrirano poročilo

Letna poročila z vsebnostjo razkritij o družbeno odgovornem ravnanju, postajajo vse daljša in kompleksnejša ter kot takšna otežujejo jasnost informacij. Po mnenju bivšega predsednika Mednarodnega odbora za integrirano poročanje (angl. *International Integrated Reporting Council*, v nadaljevanju IIRC) Sira Michaela Peata je pomembno, da so za ocenjevanje rezultatov poslovanja ter preteklega in bodočega položaja podjetij informacije

poročane jasno in jedrnato z nazorno povezavo med finančnimi, okoljskimi in socialnimi vplivi podjetja (v Verschoor, 2011).

Integrirano poročilo je nekakšno novodobno letno poročilo, ki presega tradicionalni pristop poročanja in naslavlja različne vrste kapitala v ekonomskem smislu (finančnega, proizvodnega, intelektualnega, človeškega, socialnega in naravnega) in poslovne modele, ki vplivajo na ustvarjanje vrednosti. (Fried, Holzman & Mest, 2014). Po definiciji IIRC gre za kratko in jedrnato komunikacijo podjetja o tem, kako njegova strategija, upravljanje, rezultati poslovanja in njegovi obeti za prihodnost vodijo do ustvarjanja vrednosti na kratek, srednji in dolgi rok (International Integrated Reporting Council, 2013, str. 7). Je še zelo nova oblika poročila, ki združuje finančne informacije z informacijami o družbeni odgovornosti in jo je do zdaj uporabilo le nekaj svetovno najnaprednejših podjetij v poročanju. Kljub temu, da se praksa poročanja o družbeni odgovornosti v letnih poročilih povečuje, so integrirana poročila zaenkrat še v manjšini. Gledano na raziskavo podjetja KPMG je bilo v letu 2015 izmed 4500 podjetij (100 največjih podjetij iz 45-ih držav sveta) le 11 % takšnih, ki so izdala integrirana poročila, dobra polovica od teh pa je integrirana poročila pripravilo v skladu s konceptom in definicijo integriranega poročanja po IIRC. V letu 2013 je bil delež podjetij, ki so izdala integrirana poročila 10 %, od tega pa večina podjetij svojih integriranih poročil ni pripravila v skladu s konceptom in definicijo po IIRC. Raziskava je še pokazala, da je bilo največ integriranih poročil izdanih v Južnoafriški Republiki (KPMG, 2015, str. 38).

Več informacij o integriranem poročanju razkrivam v poglavjih 2.3.6 Mednarodni okvir za integrirano poročanje in 3.3.2 Integrirano poročanje.

2.3 Okvirji poročanja o družbeni odgovornosti

Praksa poročanja varira od podjetij, ki skoraj nikoli ne poročajo o družbeni odgovornosti do tistih najnaprednejših podjetij, ki integrirajo finančne informacije z informacijami o družbeni odgovornosti. Nekatera podjetja razkrivajo informacije zgolj opisno, druga pa transparentno, grafično in s primerjavami prikazujejo rezultate poslovanja in upravljanje podjetja na tem področju. O praksi poročanja je več razloženo v poglavju 3 Praksa poročanja o družbeni odgovornosti

Zaradi tako različnega pristopa k poročanju je poročila podjetij zelo težko primerjati. Predvsem težavnost primerjanja poročil med podjetji pa je vodila v standardizacijo poročanja. Do zdaj se je razvilo že kar veliko okvirov in smernic poročanja o družbeni odgovornosti. Nekateri iz med njih se tudi vedno znova izpopolnjujejo, v pripravi pa so še vedno novi okviri (npr. smernice Evropske komisije o metodologiji za poročanje o nefinančnih informacijah). Okviri poročanja niso obvezujoči za podjetja, ampak služijo le kot pomoč pri pripravi poročil o družbeni odgovornosti.

V nadaljevanju sledi predstavitev posameznih okvirov poročanja. Zaradi na splošno zelo široke uporabe in uporabe pri svoji raziskavi v okviru magistrskega dela sem smernice GRI predstavila podrobneje. Poleg tega sem podrobneje predstavila še Mednarodni okvir za integrirano poročanje, ki generira spremembe v korporativnem poročanju nasploh.

2.3.1 Smernice OECD za večnacionalne družbe (angl. *OECD Guidelines for Multinational Enterprises*)

Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (angl. *Organisation for Economic Co-operation and Development*, v nadaljevanju OECD) je leta 1973 izdala smernice za večnacionalne družbe. Nastale so kot posledica vse večje zaskrbljenosti javnosti, da moč večnacionalnih podjetij raste prehitro. Leta 2011 je izšla peta verzija smernic, sprejelo pa jo je 43 držav podpisnic iz vsega sveta. Gre za usklajena priporočila vlad podpisnic, ki jih naslavlja večnacionalnim družbam za odgovorno ravnanje na področjih zaposlovanja, boja proti podkupovanju, razmerij med delodajalci in delojemalci, okolja, razkrivanja informacij, interesov potrošnikov, znanosti in tehnologije, konkurence, obdavčenja in človekovih pravic.

2.3.2 Globalni dogovor Združenih narodov (angl. *United Nations Global Compact*)

Globalni dogovor Združenih narodov je največja globalna pobuda za družbeno odgovornost in trajnostni razvoj gospodarskih subjektov. Na pobudo Združenih narodov je bil ustanovljen leta 2000 in združuje danes že več kot 12.000 podpisnikov iz 170-ih držav. Ti pri svojem poslovanju in strateških usmeritvah spoštujejo 10 univerzalnih načel s področja človekovih pravic, delavskih standardov, okolja ter transparentnosti in protikorupcije. Slovenska veja Globalnega dogovora Združenih narodov je bila ustanovljena 24. maja 2007 in se imenuje Slovensko društvo Združenih narodov za trajnostni razvoj. Gre za združenje podjetij in nevladnih organizacij, ki so predane univerzalnim načelom Združenih narodov. Društvo trenutno šteje 33 članov (Slovensko društvo ZN za trajnostni razvoj, 2015).

2.3.3 ISO 26000:2010

Ta standard za razliko od drugih, ki jih izdaja organizacija ISO, ni podlaga za certificiranje družb kot družbeno odgovornih, ampak gre le za smernice, ki pomagajo podjetjem pojasniti, kaj je družbena odgovornost, ter prevesti načela in postopke v učinkovito delovanje. Delijo tudi primere najboljših praks v zvezi z družbeno odgovornostjo po svetu in so namenjene vsem organizacijam, ne glede na dejavnost, velikost ali lokacijo. Identificirajo sedem temeljnih področij družbene odgovornosti: organizacijsko upravljanje, človekove pravice, delovne prakse, naravno okolje, poštene poslovne prakse, porabniki ter vključevanje v skupnost in njen razvoj.

Vsebina smernic vključuje (International Organisation for Standardisation, 2015, str. 2):

- koncepte, izraze in definicije v zvezi z družbeno odgovornostjo,
- ozadje, trende in značilnosti družbeno odgovornega delovanja,
- načela in postopke družbeno odgovornega delovanja,
- osrednje vsebine in izzive družbene odgovornosti,
- vključevanje, uresničevanje in promoviranje družbene odgovornosti v podjetju skozi politike in procese,
- identifikacijo ključnih interesnih skupin in razvijanje kakovostnega sodelovanja z njimi in
- komuniciranje o predanosti družbeni odgovornosti in dosežkih na področju družbene odgovornosti.

2.3.4 Serije standardov AA1000 (angl. *The AccountAbility 1000 Series of Standards*)

Neodvisna neprofitna organizacija AccountAbility že od leta 1999 izdaja serije standardov AA1000, da bi podjetja lažje identificirala, razumela in postavila prioritete ter se pravilno odzivala na izzive družbene odgovornosti. Organizacija je namenjena zagotavljanju inovativne rešitve za najbolj kritične izzive v zvezi z družbeno odgovornostjo podjetij in trajnostnim razvojem. Deluje na področju raziskovanja, svetovalnih storitev in izdajanja standardov v zvezi z družbeno odgovornostjo. Usmerjena pa je predvsem v sektorje finančnih storitev, farmacije, energije in ekstraktivnih dejavnosti, telekomunikacij, potrošnih dobrin ter hrane in pijače (About us, 2015). AA1000 vključuje tri standarde:

1. **AA1000 Accountability Principles Standard (v nadaljevanju AA1000APS):** podaja osnovne napotke za ugotavljanje in postavljanje prioritet ter odzivanje na izzive družbene odgovornosti. Ta standard je skladen z drugimi standardi, kot so Globalni dogovor Združenih narodov, smernice GRI in standard ISO 26000:2010.
2. **AA1000 Assurance Standard (v nadaljevanju AA1000AS):** ponuja metodologijo, po kateri pregledovalci (npr. revizorji) ovrednotijo, ali podjetje poroča o družbeno odgovornem delovanju v skladu z načeli AA1000APS. Ta standard je bil prvič izdan leta 2003 kot prvi standard za preverjanje poročil. Druga izdaja le tega je izšla leta 2008.
3. **AA1000 Stakeholder Engagement Standard (v nadaljevanju AA1000SES):** je orodje za razvoj kakovostnega sodelovanja z interesnimi skupinami in podpira AA1000APS načelo vključenosti. Podjetja ga lahko uporabljajo kot samostojen standard ali pa kot mehanizem za doseg zahtev v zvezi z interesnimi skupinami pri drugih standardih (npr. smernice GRI, standard ISO 26000:2010).

2.3.5 Smernice trajnostnega poročanja (angl. *Sustainability Reporting Guidelines*, v nadaljevanju smernice GRI)

Te smernice je leta 1997 začel razvijati projektni oddelek Pobuda za globalno poročanje (angl. *Global Reporting Initiative*, v nadaljevanju GRI) bostonske neprofitne organizacije Koalicije za okoljsko odgovorne ekonomije (angl. *Coalition for Environmentally Responsible Economies*) v sodelovanju s Programom Združenih narodov za okolje (angl. *United Nations Environment Programme*). Prva verzija je bila izdana leta 2000, GRI pa je leta 2002 postal samostojna neprofitna organizacija s sedežem v Amsterdamu. Zadnja verzija smernic GRI G4 je izšla leta 2013 in je usklajena z nekaterimi drugimi standardi.

Smernice so namenjene vsem podjetjem ne glede na velikost, panogo ali lokacijo ter podajajo načela poročanja, standardna razkritja in priročnik za uporabo pri pripravi poročila o družbeni odgovornosti. Na voljo so tudi dodatna pojasnila za poročanje podjetij iz nekaterih panog. Po najnovejši verziji smernic mora biti vsebina poročil o družbeni odgovornosti osredotočena na bistvenost oz. materialnost. To pomeni, da mora poročilo vsebovati tiste vsebine, ki odsevajo pomembne ekonomske, okoljske in socialne vplive podjetja oz. bistveno vplivajo na presojo in odločitev interesnih skupin (Global Reporting Initiative, 2013, str. 11). Nova verzija je prinesla tudi spremembe v nivojih skladnosti poročanja s smernicami. Po starejši verziji so bile tri ravni poročanja po smernicah, C, B in A (A je najzahtevnejši nivo poročanja), tisto poročilo, ki je bilo zunanje pregledano, pa je za črko dobilo še znak + (npr. A+). Po novejši verziji sta sedaj dve ravni poročanja in sicer »osnovna« in »izčrpna« raven. Ne glede na to, ali je podjetje nov ali izkušen poročevalec o družbeni odgovornosti, mora izbrati tisto raven, ki najbolje zadovolji potrebe poročanja in v končni fazi ponuja prave informacije, ki jih interesne skupine potrebujejo. Poročila podjetij, ki ne izpolnjujejo zahtev skladnosti z GRI G4, vsebujejo pa nekatera razkritja po teh smernicah, lahko vsebujejo izjavo »to poročilo vsebuje standardna razkritja po smernicah GRI« in navedbo mesta, kje v poročilu je to navedeno.

- VSEBINA SMERNIC GRI

Načela poročanja zagotavljajo kakovost poročenih informacij in jih delimo na:

- **načela, ki določajo vsebino poročila:** vključitev interesnih skupin, trajnostni okvir, bistvenost oz. materialnost in celovitost ter
- **načela, ki zagotavljajo kakovost poročanja:** ravnotežje, primerljivost, natančnost, pravočasnost, jasnost in zanesljivost.

Standardna razkritja pa določajo, kaj naj poročilo o družbeni odgovornosti vsebuje. Le ta obsegajo (Global Reporting Initiative, 2013, str. 21 – 23):

- **splošna standardna razkritja** (vidiki: strategija in analiza, profil podjetja, identificirani bistveni vidiki in meje, vključevanje interesnih skupin, podatki o poročilu, upravljanje ter etika in integriteta) in
- **specifična standardna razkritja**, ki vsebujejo naslednje kategorije in vidike:
 - **ekonomski vplivi** (vidiki: ekonomska uspešnost, prisotnost na trgu, posredni ekonomski vplivi in prakse nabave),
 - **okoljski vplivi** (vidiki: materiali, energija, voda, biološka raznolikost, emisije, odpadne vode in odpadki, produkti in storitve, skladnost, transport, splošno, ocenitev okoljskih vplivov dobaviteljev in mehanizmi reševanja sporov v zvezi z okoljem) in
 - **socialni vplivi**, ki jih delimo naprej v naslednje podkategorije:
 - **delovne prakse in dostojno delo** (vidiki: zaposlitev, odnosi med zaposlenimi in vodstvom, varnost in zdravje pri delu, izobraževanje, različnost in enake možnosti, enakovredno plačilo za ženske in moške, ocenitev delovnih praks pri dobaviteljih in mehanizmi reševanja sporov v zvezi z delovnimi praksami)
 - **človekove pravice** (vidiki: investicije, nediskriminacija, svoboda združevanja in kolektivnega pogajanja, otroško delo, prisilno ali obvezno delo, varnostne prakse, pravice domačinov, ocenitev in mehanizmi reševanja sporov v zvezi s človekovimi pravicami)
 - **družba** (vidiki: lokalne skupnosti, protikorupcijsko delovanje, javna politika, varstvo konkurence, skladnost, ocenitev vplivov dobaviteljev na družbo in mehanizmi reševanja sporov v zvezi z družbo)
 - **odgovornost za proizvode** (vidiki: zdravje in varnost potrošnikov, označevanje proizvodov in storitev, marketinško komuniciranje, zasebnost potrošnikov in skladnost)

Podjetje mora pri specifičnih razkritjih za vsak bistven vidik razkriti pristop managementa k temu vidiku ter s tem vidikom povezane kazalce, ki jih podajajo smernice. Poročilo o družbeni odgovornosti mora po smernicah GRI vsebovati tudi posebno kazalo, kjer mora podjetje za vsak vidik in kazalec posebej označiti, kje v poročilu je to razkrito. Poleg tega mora biti označeno tudi, ali je posamezni kazalec zunanje preverjen ali ne, ter, če je to potrebno, mora biti naveden še razlog, zakaj posamezen kazalec bistvenega vidika ni razkrit v poročilu.

2.3.6 Mednarodni okvir za integrirano poročanje (angl. *The International <IR> Framework*)

IIRC je nastal leta 2010 kot projekt waleškega princa Charlesa »Računovodstvo trajnostnega razvoja« (angl. *The Prince's Accounting for Sustainability Project*) in GRI. Gre za globalno združenje regulatorjev, investorjev, podjetij, organizacij, ki izdajajo

standarde, računovodske stroke in nevladnih organizacij. To združenje skupaj deli stališče, da mora biti komunikacija o ustvarjanju vrednosti naslednji korak v evoluciji korporativnega poročanja (International Integrated Reporting Council, 2013, str. 1).

Decembra leta 2013 je IIRC izdal Mednarodni okvir za integrirano poročanje. Okvir v grobem podaja temeljne koncepte integriranega poročila, vodila za pripravo poročila in elemente, ki naj jih integrirano poročilo vsebuje.

Temeljni koncepti integriranega poročila so:

- **ustvarjanje vrednosti za podjetje in druge:** ustvarjanje vrednosti podjetja se sčasoma kaže v povečanju, zmanjšanju ali spreminjanju različnih vrst kapitala zaradi poslovnih dejavnosti podjetja in njegovih izločkov. Ta vrednost ima dva med seboj povezana vidika: vrednost za podjetja in vrednost za druge, tj. interesne skupine;
- **vrste kapitala** (oz. »zaloge vrednosti« (angl. *stocks of value*)), ki se skozi aktivnosti in rezultate podjetja zmanjšajo, povečajo ali pa spremenijo. Vrste kapitala, ki jih IIRC kategorizira so finančni kapital, proizvodni kapital, intelektualni kapital, človeški kapital, socialni kapital in kapital razmerij ter naravni kapital);
- **proces ustvarjanja vrednosti:** tu gre za povečanje, zmanjšanje in spreminjanje različnih vrst kapitala.

Vodila za pripravo poročila so: strateška osredotočenost in usmerjenost v prihodnost, povezanost informacij, odnos do interesnih skupin, materialnost oz. bistvenost, jedratost, zanesljivost in popolnost ter doslednost in primerljivost

Elementi vsebine integriranega poročila so: pregled poslovanja podjetja in zunanje okolje, upravljanje, poslovni model, tveganja in priložnosti, strategija in alokacija virov, obeti in osnova predstavitve

Ta okvir poročanja preusmerja koncept korporativnega poročanja od poročanja o preteklih poslovnih in predvsem finančnih rezultatih v poročanje o ustvarjanju trajnostno naravnane vrednosti za delničarje, investitorje in druge interesne skupine (Drevenšek & Vezjak, 2011). Medtem, ko se sedanje korporativno poročanje usmerja predvsem na preteklost, vidimo, da se integrirano poročanje osredotoča predvsem na prihodnost. Mednarodni okvir integriranega poročanja se osredotoča tudi na širši izbor sredstev od tistih, ki so upoštevani pri drugih okvirih za tradicionalne modele računovodenja. Upošteva namreč šest različnih vrst kapitala in sicer finančni kapital, proizvodni kapital, intelektualni kapital, človeški kapital, socialni kapital in kapital razmerij ter naravni kapital. Medtem ko so prve tri vrste kapitala podobne tem trenutno evidentiranim kot premoženje, zadnje tri vrste običajno niso navedene v tradicionalni bilanci stanja (Fried et al., 2014).

Mednarodni okvir integriranega poročanja podpira torej celovito oz. integrirano razmišljanje, odločanje in delovanje podjetij, ki se osredotoča na ustvarjanje vrednosti na kratek, srednji in dolgi rok (International Integrated Reporting Council, 2013, str. 2).

2.3.7 Standard Social Accountability 8000 in shema EMAS

Ta dva standarda se osredotočata samo na eno dimenzijo družbene odgovornosti in sicer se standard Social Accountability 8000 osredotoča samo na socialno odgovornost, shema EMAS pa samo na okoljsko odgovornost.

Organizacija Social Accountability International je leta 1997 izdala standard **Social Accountability 8000 oz. krajše SA8000**. Gre za mednarodni standard, ki temelji na konvencijah Mednarodne organizacije dela, Splošni deklaraciji o človekovih pravicah in Konvenciji Združenih narodov o pravicah otrok. Zadnja različica je izšla leta 2008, zajema pa zahteve na področjih dela otrok, prisilnega dela, zdravja in varnosti, pravice do združevanj delavcev in kolektivnih pogajanj, diskriminacije, disciplinskih ukrepov, delovnega časa in plačila.

Shema EMAS⁴ je namenjena spodbujanju primernejšega ravnanja podjetij z okoljem in obveščanju javnosti o vplivih njihovih dejavnosti na okolje. Podjetja, ki se registrirajo v shemo EMAS, morajo vsako leto pripraviti okoljsko izjavo, ki predstavlja glavni način seznanjanja javnosti z rezultati nenehnega izboljševanja učinkov ravnanja z okoljem, hkrati pa je to tudi priložnost za promocije pozitivne podobe podjetja pri kupcih, dobaviteljih, okolici, pogodbenikih in zaposlenih (Kaj pomeni EMAS, 2015). Vključevanje slovenskih podjetij v sistem EMAS omogoča Agencija Republike Slovenije za okolje. Tako shema EMAS kot tudi okoljski standard **ISO 14001** imata za cilj zagotavljati dobro okoljsko ravnanje podjetij, a kljub temu prepogosto veljata za konkurenčna. Glede na to, da ima ISO 14001 lažje pogoje pridobitve, se podjetja raje odločijo za pridobitev le tega. Ker pa so zahteve standarda ISO 14001 praktično sestavni del sheme EMAS, Evropska komisija priznava, da lahko standard ISO 14001 predstavlja odskočno desko za registracijo v shemo EMAS. S sprejetjem standarda ISO 14001 so bili namreč sprejeti najpomembnejši ukrepi za registracijo v shemo EMAS, slednja pa vključuje še nekaj dodatnih zahtev (Evropske skupnosti, 2011). Tudi sama lahko rečem, da bi bilo dobro, da tista podjetja, ki že imajo sprejet standard ISO 14001, preidejo še na shemo EMAS, saj lahko s poročanjem o okoljski uspešnosti, ki je po shemi EMAS zahtevano, povečajo svoj ugled.

Kot vidimo, je spekter okvirov poročanja o družbeni odgovornosti širok, saj vključuje posebne okvirje poročanja za posamezne dimenzije oz. področja družbene odgovornosti, okvirje, ki obravnavajo družbeno odgovornost celovito ter tudi okvirje za revidiranje poročil o družbeni odgovornosti. Področje standardiziranja poročanja o družbeni

⁴ EMAS je kratica za Shemo za okoljsko ravnanje in presojo (angl. *Eco-Management Audit Scheme*, v nadaljevanju shema EMAS), pri kateri gre za sistem EU za okoljevarstveno vodenje podjetij.

odgovornosti je zelo dinamično in se ves čas nadgrajuje. Nekateri obstoječi okvirji se vedno znova nadgrajujejo in izhajajo nove verzije le teh, takšne so npr. smernice GRI in serije standardov AA1000. Poleg danih okvirov se razvijajo tudi novi okvirji poročanja. Takšne so Smernice o metodologiji za poročanje o nefinančnih informacijah, ki jih namerava v bližnji prihodnosti izdati Evropska komisija. Sicer pa so nekateri izmed danih okvirov med seboj tudi povezani. Smernice GRI se med drugim navezujejo tudi na 10 načel Globalnega dogovora Združenih narodov in smernice OECD za večnacionalne družbe, AA1000APS pa je med drugim skladen tudi s smernicami GRI in ISO 26000:2010.

Trenutno so smernice GRI daleč največkrat uporabljen okvir poročanja o družbeni odgovornosti. Po ugotovitvah raziskave podjetja KPMG iz leta 2013 je njihova uporaba skoraj univerzalna. Delež v raziskavo vključenih podjetij iz celega sveta, ki poročajo po smernicah GRI, je znašal kar 78 % in se je od leta 2011 povečal za 9 odstotnih točk. V nekaterih državah, kot so Južna Koreja, Portugalska, Brazilija in Švedska, je delež takšnih podjetij celo presegal 90 % (KPMG, 2013, str. 11). Glede na najnovejšo raziskavo podjetja KPMG je uporaba smernic GRI pri poročanju o družbeni odgovornosti sicer nekoliko upadla, še vedno pa ostajajo daleč najširše uporabljen okvir poročanja o družbeni odgovornosti (KPMG, 2015, str. 42). Zaradi vsesplošne široke uporabe veliko avtorjev smernice GRI imenuje kot »de facto« mednarodne smernice poročanja o družbeni odgovornosti (English & Schooley, 2014). Tako široko uporabo smernic GRI gre pripisati temu, da so narejene za vse vrste podjetij, ne glede na lokacijo podjetja, velikost ali dejavnost, s katero se ukvarja. Družbeno odgovornost obravnavajo celovito, upoštevajo torej ekonomski, okoljski in socialni vidik ter tudi upravljanje podjetja. Narejene so tudi zelo kvalitetno in razumljivo, priročnik za uporabo namreč zelo eksaktno ponazarja, kako pripraviti poročilo.

V Sloveniji se za zdaj največkrat uporabljajo okvirji, ki se osredotočajo samo na eno področje poročanja (npr. shema EMAS), nekaj najnaprednejših podjetij pa pri pripravi poročila o družbeni odgovornosti uporablja še smernice GRI.

Glede na to, da so smernice GRI tako široko in vsestransko uporabne, bi lahko tista podjetja, ki pri pripravi poročila o družbeni odgovornosti še ne uporabljajo okvirja, uvedle uporabo le teh. Z uporabo istega okvirja poročanja pri vseh podjetjih tako v Sloveniji kot drugod po svetu bi se namreč lahko povečala zanesljivost sistema poročanja, saj bi s tem dosegli višjo primerljivost informacij v poročilih o družbeni odgovornosti podjetij. Poleg smernic GRI bi lahko podjetja pri pripravi poročila o družbeni odgovornosti uporabljala še kakšen drug okvir poročanja, ki bolje pokriva določene specifike njihovega delovanja (npr. shemo EMAS). To pa bi še dodatno povečalo vrednost njihovega poročila.

Kljub vsemu ne moremo mimo integriranega poročanja, katerega praksa in sam koncept sta za enkrat še v povojih, verjamem pa, da obeta široko uporabo povsod po svetu. Čas bo pokazal, kdaj bo integrirano poročanje postalo standardna praksa. Takrat verjamem, da bo

široko uporabo smernic GRI zamenjala uporaba Mednarodnega okvirja za integrirano poročanje ali pa eventualno kakšnega drugega, izboljšanega okvirja za integrirano poročanje.

3 PRAKSA POROČANJA O DRUŽBENI ODGOVORNOSTI

Obstoječi sistem finančnega poročanja je nastal v 30-ih letih prejšnjega stoletja, ko je bil čas industrijske družbe, samo poročanje o družbeni odgovornosti pa se je pojavilo v drugi polovici prejšnjega stoletja. Skozi zgodovino je opaziti več premikov v splošnem osredotočanju poročanja o družbeni odgovornosti. V 70-ih letih prejšnjega stoletja je bilo tradicionalno finančno poročanje včasih dopolnjeno s poročanjem o socialnih zadevah, v 80-ih letih pa je bil fokus poročanja usmerjen v okoljske zadeve, kot so emisije in odpadki. Podjetja so zato pogostokrat socialno poročanje zamenjala z okoljskim poročanjem. Ob koncu 90-ih let prejšnjega stoletja so podjetja začela obravnavati socialno in okoljsko dimenzijo družbene odgovornosti simultano v združenem poročilu, ki je bilo pogosto izdano skupaj s tradicionalnim finančnim poročilom (Hahn & Kühnen, 2013).

V zadnjih dvajsetih letih se pomen poročanja o družbeni odgovornosti zelo povečuje. Podjetja, raziskovalci ter različne vladne in nevladne organizacije namenjajo družbeni odgovornosti in poročanju o tem čedalje več pozornosti. Poročanje o družbeni odgovornosti je danes v splošnem obravnavano kot razkritja o ekonomskih, okoljskih in socialnih vplivih podjetja in njegovih rezultatih poslovanja. Podjetja izdajajo bodisi samostojna poročila o družbeni odgovornosti, bodisi o tem poročajo v okviru letnega poročila oz. izdajajo integrirana poročila. Od leta 2010 naprej se fokus poročanja premika k integriranju finančnih informacij z informacijami o družbeni odgovornosti oz. integriranemu poročanju.

V nadaljevanju bom podrobneje predstavila sedanjo prakso poročanja o družbeni odgovornosti, mehanizme za spodbujanje poročanja o družbeni odgovornosti in prihodnje trende poročanja o družbeni odgovornosti.

3.1 Sedanja praksa poročanja o družbeni odgovornosti

Raziskave kažejo, da je poročanje o družbeni odgovornosti postala prevladujoča poslovna praksa povsod po svetu. Če se ozremo na raziskavo podjetja KPMG iz leta 2015, je na vzorcu 4500 podjetij po svetu (100 največjih podjetij iz 45-ih držav) bilo ugotovljeno, da kar 73 % podjetij poroča o družbeni odgovornosti (KPMG, 2015, str. 30). Opaziti je tudi naraščajoč trend poročanja, saj je bil delež teh podjetij v letu 2013 nižji za 2 odstotni točki, v letu 2011 pa je bil nižji za 9 odstotnih točk. V ZDA se je delež podjetij, ki poročajo o družbeni odgovornosti, v zadnjih desetih letih zvišal za kar 50 odstotnih točk. Javne delniške družbe danes niso več edine poslovne entitete, ki poročajo. Vse več je tudi

srednjih in manjših podjetij, med katerimi so tudi družinska podjetja, ki se odločajo poročati o družbeni odgovornosti (Lynch, et al., 2014).

Zanimiva je ugotovitev raziskave podjetja KPMG iz leta 2015, da je sedaj azijsko-pacifiška regija prevzela mesto vodilne regije v poročanju o družbeni odgovornosti. Odstotek podjetij v tej regiji, ki poročajo o družbeni odgovornosti, znaša 79 %, porastu poročanja pa je botrovalo predvsem povečanje zakonskih zahtev na tem področju v nekaterih državah te regije. Na drugem mestu je sedaj Amerika, kjer o družbeni odgovornosti poroča 77 % podjetij, na tretjem pa Evropa, kjer o družbeni odgovornosti poroča 74 % podjetij. Kot najslabša regija se je izkazala Bližnji Vzhod in Afrika, kjer poroča 53 % podjetij. (KPMG, 2015, str. 31). Če se ozremo na ugotovitve predhodne raziskave podjetja KPMG, je že v letu 2013 Amerika prehitela Evropo kot prevladujočo regijo na področju poročanja o družbeni odgovornosti, čemur je botrovalo predvsem povečanje poročanja v Latinski Ameriki (KPMG, 2013, str. 10).

Evropa po deležih podjetij, ki poročajo o družbeni odgovornosti, sedaj zaostaja za Azijo-Pacifikom in Ameriko. Ta delež je v Evropi nižji predvsem zato, ker je poročanje o družbeni odgovornosti v vzhodni Evropi precej slabše od poročanja v zahodni Evropi. Konkretnije je delež podjetij v zahodni Evropi, ki poročajo o družbeni odgovornosti 79 %, v vzhodni Evropi pa le 61 % (KPMG, 2015, str. 31). Poročanje o družbeni odgovornosti v zahodni Evropi je boljše predvsem za to, ker je v nekaterih državah obvezno. Prva država, ki je uvedla obvezno poročanje o družbeni odgovornosti je bila Francija (Verschor, 2014), poročanje pa je obvezno še na Danskem, Finskem in v Združenem kraljestvu (Lynch et al., 2014). Kljub vsemu pa menim, da bo takšna razlika v poročanju kmalu odpravljena, saj bodo z uvedbo zakonskih zahtev v bližnji prihodnosti morala nekatera velika podjetja držav, članic EU, obvezno poročati o družbeni odgovornosti.

Poročanje o družbeni odgovornosti je v večjem delu sveta za zdaj še prostovoljno, zato imajo podjetja pri izdelavi poročil po večini »proste roke«. Prav zaradi prostovoljne narave poročanja se njihova poročila o družbeni odgovornosti razlikujejo po vrsti poročila, fokusu, strukturi, obsegu in globini informacij. To povzroča predvsem težave pri analiziranju, primerjanju in vrednotenju poročil (Zickiene & Juozaitiene, 2013) ter v končni fazi tudi pri odločanju interesnih skupin na podlagi danih informacij. To dejstvo je že pred časom vodilo do razvoja okvirov poročanja, predstavljenih v drugem poglavju.

Če se ozremo na poročanje o družbeni odgovornosti v Sloveniji, se tudi pri nas ta praksa v času izboljšuje (Vnučec Špacapan, 2009; Klemenčič & Rejc Buhovac, 2013). Vedno več podjetij se odloča poročati o družbeni odgovornosti, največkrat v okviru letnega poročila. Z ozirom na najnovejše raziskave (Klemenčič & Rejc Buhovac, 2013) je večina družbeno odgovornih razkritij v letnih poročilih slovenskih podjetij opisne narave in je zelo malo podatkov podprtih z vrednostnimi ali količinskimi podatki. Kljub vsemu pa so v Sloveniji tudi takšna podjetja, ki so pri poročanju napredna in nekatera izmed njih pri izdelavi

poročil o družbeni odgovornosti uporabljajo tudi smernice GRI. Drugače pa so slovenske raziskave še ugotovile, da slovenska podjetja najbolj izčrpno poročajo o odgovornosti do zaposlenih, nekoliko manj pa so osredotočena na druga področja, ki obravnavajo družbeno odgovornost (Kolarec, 2013).

Lahko se strinjam z mnenjem sodelavcev podjetja KPMG, da je odgovor na vprašanje o tem, ali naj podjetja poročajo o družbeni odgovornosti ali ne, sedaj končano. Visoki deleži podjetij v vseh regijah sveta, ki poročajo o družbeni odgovornosti, zgovorno kažejo na to, da je poročanje o družbeni odgovornosti postalo standardna praksa povsod po svetu. Sedaj sta pomembni vprašanji »kaj« in »kako« poročati. (KPMG, 2013, str. 10). Na tem področju pa je potrebno postoriti še veliko. Še vedno namreč ni sprejetega splošnega konsenza, kaj naj poročilo vsebuje in kako naj bo pripravljeno, uporaba okvirov poročanja pa je prostovoljna. Zlasti velike korporacije po svetu so na tem področju zelo napredne in pripravljajo kvalitetna poročila v smislu transparentnosti in primerljivosti informacij, saj uporabljajo mednarodno priznane okvirje poročanja, njihova poročila pa so tudi zunanje revidirana. Vseeno pa je še veliko takšnih podjetij, ki zaradi različnih razlogov še relativno slabo poročajo o družbeni odgovornosti in s tem zelo zaostajajo za najnaprednejšimi podjetji.

Kot rečeno, se praksa poročanja o družbeni odgovornosti s časom izboljšuje. Čedalje več podjetij prepoznava pomembnost (kvalitetnega) poročanja o družbeni odgovornosti in mu sčasoma namenjajo čedalje več pozornosti. Obstajajo pa tudi mehanizmi, ki podjetja tako ali drugače spodbujajo k (boljšemu) poročanju podjetij.

3.2 Mehanizmi za spodbujanje poročanja o družbeni odgovornosti

Največji premik k napredku poročanja o družbeni odgovornosti v Sloveniji in v Evropi nasploh bodo prinesle prihodnje zakonske zahteve za velika podjetja, saj sta Evropski parlament in Svet EU v letu 2014 sprejela Direktivo glede razkritja nefinančnih informacij in informacij o raznolikosti nekaterih velikih podjetij in skupin (v nadaljevanju Direktiva). Sploh velika podjetja bodo tako primorana razkrivati informacije o družbeni odgovornosti. Poleg tega spodbujajo k (boljšemu) poročanju podjetij tudi razne neformalne spodbude, kot so natečaji za najboljše poročilo ipd.

3.2.1 Zakonske zahteve

Kot že rečeno prinašajo prihodnje zakonske zahteve pomemben korak k napredku poročanja o družbeni odgovornosti. Evropska komisija je že v Strategiji za družbeno odgovornost podjetij za obdobje 2011 – 2014 poudarila potrebo po izboljšanjem razkrivanju socialnih in okoljskih informacij podjetij. Njen cilj je predvsem doseči, da bo preglednost teh informacij na primerljivo visoki ravni v vseh državah, članicah EU. Za izboljšanje skladnosti in primerljivosti razkritih nefinančnih informacij sta tako Evropski

parlament in Svet EU leta 2014 sprejela Direktivo, ki narekuje razkritje določenih informacij v zvezi z družbeno odgovornostjo. Države, članice EU, jo bodo morale v nacionalno zakonodajo prenesti najkasneje do 6. decembra 2016, te določbe pa bodo morale pričeti z veljavo v poslovnem letu, ki se prične s 1. januarjem 2017 (Ur. l. EU L 330/2014).

Direktiva se nanaša predvsem na velika podjetja. Natančneje bodo te določbe veljale za podjetja, ki so subjekti javnega interesa in imajo več kot 500 zaposlenih ter za obvladujoča podjetja velikih skupin, ki skupno zaposlujejo več kot 500 ljudi. Podjetja javnega interesa so predvsem kotirajoča podjetja, banke, zavarovalnice ter druge entitete javnega interesa, ki so določene po nacionalni zakonodaji (Boonen, 2014).

Za izboljšanje skladnosti in primerljivosti razkritih nefinančnih informacij v EU bodo morala ta podjetja na podlagi 6. odstavka Direktive pripraviti izjavo o nefinančnem poslovanju, v kateri bodo morale biti navedene relevantne in uporabne informacije vsaj o okoljskih, socialnih in kadrovskih zadevah, o spoštovanju človekovih pravic ter o zadevah v zvezi z bojem proti korupciji in podkupovanju. Izjava o nefinančnem poslovanju naj bi vključevala opis politik, rezultatov in tveganj na tem področju, in naj bi bila priložena poslovnemu poročilu podjetja. Izjava naj bi vsebovala tudi informacije o postopkih skrbnega pregleda, ki jih izvaja podjetje, tudi o njegovih dobavnih in podizvajalskih verigah, kjer je to ustrezno in sorazmerno, da bi tako opredelili, preprečili in omejili obstoječe in potencialne škodljive učinke. Na podlagi 16. odstavka Direktive bodo morali zakoniti revizorji in revizijska podjetja zgolj preveriti, ali je bila ta izjava predložena poslovnemu poročilu podjetja.

Glede na 17. odstavek Direktive bodo podjetja lahko te informacije zagotovila na podlagi nacionalnih okvirov, okvirov EU, kot je npr. EMAS, ali pa mednarodnih okvirov, kot so Globalni dogovor Združenih narodov, smernice OECD, ISO 26000:2010, smernice GRI ali drugi priznani mednarodni okvirji poročanja o družbeni odgovornosti. Vseeno bo tudi Evropska komisija pripravila nezavezujoče smernice o metodologiji za poročanje o nefinančnih informacijah, da bi podjetjem olajšala ustrezno, uporabno in primerljivo razkrivanje nefinančnih informacij.

V letu 2018 bo Evropska komisija Evropskemu parlamentu in Svetu predložila poročilo o izvajanju te Direktive in njeni učinkovitosti. V njem bo podala tudi možne predloge zakonske ureditve na tem področju, kot je npr. širitev obsega podjetij na večja podjetja, ki ne kotirajo na borzi.

Direktiva je zakonodajni akt o določenem cilju, ki ga morajo doseči države, članice EU, toda vsaka država sama sprejme predpise o tem, kako bo ta cilj dosegla (Uredbe, direktive in drugi akti, 2016). Za zdaj Direktiva še ni prenesena v slovensko nacionalno zakonodajo. Ko bo le ta prenesena, tj. do 6. decembra 2016, bo narava zahtev o poročanju o nefinančnih

informacijah postala jasnejša in dokončna. Istega datuma naj bi Evropska komisija objavila tudi smernice o metodologiji za poročanje o nefinančnih informacijah, da bi podjetjem olajšala ustrezno razkrivanje nefinančnih informacij.

3.2.2 Neformalne spodbude za poročanje o družbeni odgovornosti

V poslovnem svetu so se razvile razne neformalne spodbude za poročanje o družbeni odgovornosti. Ena izmed oblik neformalnih spodbud so lahko izobraževalni dogodki različnih društev in strokovnih združenj o poročanju o družbeni odgovornosti. V Sloveniji takšna izobraževanja organizira predvsem Ekvilib Inštitut.

Druga oblika neformalnih spodbud pa so tekmovanja in natečaji za najboljše poročilo o družbeni odgovornosti, ki so namenjena predvsem promoviranju in spodbujanju dobre prakse poročanja. Priznanja, ki jih podjetja prejmejo, jim lahko doprinesejo k ugledu in drugim, s tem povezanim koristim. Med natečaji izpostavljam globalno najbolj znan natečaj Priznanja za poročanje o družbeni odgovornosti spletne platforme CorporateRegister.com (angl. *Corporate Register Reporting Awards*, v nadaljevanju CRRA) in natečaj za najboljše letno poročilo, kot vsakoletni projekt časnika Finance in Poslovne akademije Finance v Sloveniji.

- CRRA

Ta priznanja podeljuje spletna platforma CorporateRegister.com, ki je bila ustanovljena leta 1998, kot spletna stran, posvečena za zagotavljanje globalnih virov za poročanje o družbeni odgovornosti (Zickiene & Jouzaitiene, 2013). CRRA so edina letna globalna priznanja za poročanje o družbeni odgovornosti in so bila razvita za prepoznavanje in priznavanje odličnosti na področju poročanja o družbeni odgovornosti. Razvrščanje poročil temelji na vključitvi različnih interesnih skupin, saj za poročila glasujejo bralci z različnimi ozadji. Na spletni platformi je trenutno registriranih približno 40.000 uporabnikov, ki sodelujejo pri glasovanju.

Priznanja poročanja o družbeni odgovornosti se podeljujejo v 9-ih kategorijah, ki jih delimo na dve skupini in sicer na (The CRRA – Judging Categories, 2015):

- **tip poročila in organizacijo** (kategorije: najboljše poročilo, najboljše prvo poročilo o družbeni odgovornosti in najboljše integrirano poročilo) in
- **vidike in transparentnost** (kategorije: razkritja o toplogrednih izpustih, kreativnost in komunikacija, novosti v poročanju, pomembnost in bistvenost, odkritost in poštenost, kredibilnost skozi zunanjo revizijo poročila).

- **NAJBOLJŠE LETNO POROČILO**

Najboljše letno poročilo je vsakoletni projekt, ki ga že petnajst let organizirata poslovni časnik Finance in Poslovna akademija Finance. Letna poročila ocenjuje posebna strokovna komisija, ki na koncu za vsako poročilo poda oceno in komentar o prednostih in slabostih, kar je lahko podjetjem v pomoč pri pripravi poročil za naslednja poslovna leta. Pred podelitvijo nagrad za najboljša letna poročila v posameznih kategorijah poteka tudi izobraževanje, na katerem se predstavijo predlogi za izboljšanje priprave letnih poročil za naprej (Izbori, 2015).

Nagrade za najboljše letno poročilo so bile glede na število točk in strokovno mnenje komisije podeljene za različne skupine podjetij (velika podjetja, finančne ustanove, srednja in mala podjetja ter druge organizacije). Poleg tega so bile za nekatere skupine podjetij podeljene tudi nagrade za najboljša letna poročila za posamezna področja vsebine letnega poročila, med njimi tudi najboljše letno poročilo pri trajnostnem razvoju in komuniciranju (Horvat, 2014).

3.3 Prihodnji trendi poročanja o družbeni odgovornosti

Poročanje o družbeni odgovornosti se v zadnjim času zelo hitro razvija, sam razvoj pa je zelo dinamičen. Prihodnji trendi poročanja o družbeni odgovornosti kažejo predvsem na zunanje revidiranje poročil o družbeni odgovornosti in na novo obliko poročanja – integrirano poročanje. Slednje prinaša tudi spremembe v korporativnem poročanju nasploh.

3.3.1 Zunanje revidiranje poročil

Glede na še nedavno razvite indekse trajnostnega razvoja in naraščajoče zanimanje investorjev v trajnostne naložbe je zelo jasno, da okoljska in socialna zavest družbe naraščata (Quick, 2008). To kaže tudi na čedalje večje zanimanje interesnih skupin za kredibilnost in transparentnost poročil o družbeni odgovornosti. Čeprav je zunanje revidiranje poročil o družbeni odgovornosti prostovoljno, se število podjetij, ki se za to odločajo, povečuje (English & Schooler, 2014).

Za enkrat dajo svoja poročila o družbeni odgovornosti zunanje revidirati predvsem največja in najnaprednejša podjetja v poročanju, kar nam pokažejo raziskave poročanja o družbeni odgovornosti podjetja KPMG. Ugotovili so namreč, da je bil v letu 2015 delež podjetij, ki so svoja poročila o družbeni odgovornosti dala zunanje revidirati, izmed 250 svetovno največjih podjetij 63 %, izmed 100 največjih podjetij v 45-ih državah sveta (skupaj 4500 podjetij) pa le 42 %. Če deleže primerjamo z letom 2013, je pri prvem vzorcu svoja poročila revidiralo 59 % podjetij, pri drugem vzorcu pa le 38 % (KPMG, 2015, str. 40).

Globalno gledano so lahko institucije, ki revidirajo poročila o družbeni odgovornosti in izdajajo potrdila o resničnosti in poštenosti navedb v poročilih, revizijske družbe, družbe, ki izdajajo certifikate na področju družbene odgovornosti in poročanja o tem, ter druge institucije. Na splošno te institucije razdelimo v tri skupine (Global Reporting Initiative, 2013, str. 10):

- **računovodska podjetja:** imajo strokovno znanje na področju finančnega in nefinančnega poročanja;
- **inženirska podjetja:** ta lahko poleg ponudbe tehničnih certifikatov in inženirskega strokovnega znanja ponujajo tudi revidiranje poročil na tem področju. Razumejo namreč kompleksne procese in lahko analizirajo tveganja v zvezi z delovanjem podjetja in
- **podjetja, ki opravljajo storitve na področju trajnostnega razvoja:** so specializirana za področje trajnostnega razvoja in lahko poleg izdajanj certifikatov in organiziranj izobraževanja na tem področju ponujajo tudi revidiranje poročil o družbeni odgovornosti.

Poročila o družbeni odgovornosti največkrat revidirajo računovodska podjetja (64 %), tej skupini sledijo podjetja, ki opravljajo storitve na področju trajnostnega razvoja (23 %), najmanj pa revidirajo inženirska podjetja (13 %) (Global Reporting Initiative, 2013, str. 10).

Ker se s časom povečuje število podjetij, ki dajo svoja poročila o družbeni odgovornosti zunanje revidirati, so se razvili tudi standardi za revidiranje teh poročil. Med njimi se globalno največkrat uporabljata (Global Reporting Initiative, 2013, str. 12):

- **Mednarodni standard poslov dajanja zagotovil 3000** (angl. *The International Standard on Assurance Engagements*, v nadaljevanju ISAE 3000); je standard, ki je bil razvit s strani Odbora za mednarodne standarde revidiranja in dajanja zagotovil (angl. *International Auditing and Assurance Standards Board*). Povezani ISAE standardi so bolj specifični in imajo številko med 3000 in 3999. Na primer ISAE 3410 je specifičen mednarodni standard za revidiranje poročil v zvezi z emisijami toplogrednih plinov.
- **AA1000AS**; ta standard revidiranja je razložen v poglavju 2.3.4 Serije standardov AA1000.

3.3.2 Integrirano poročanje

Koncept integriranega poročanja je še zelo nov. Leta 2010 je bil ustanovljen IIRC, globalno združenje regulatorjev, investorjev, podjetij, pripravljavcev strokovnih pravil (angl. *standard setters*), računovodske stroke in nevladnih organizacij, katerega namen je deliti stališče, da naj bo naslednji korak v evoluciji korporativnega poročanja komunikacija

o ustvarjanju vrednosti. Že v letu 2013 je IIRC kot podlago za takšno poročanje izdal Mednarodni okvir integriranega poročanja.

Pri razvoju okvirja je IIRC aktivno sodeloval z vodilnimi uslužbenci ameriškega Odbora za finančno-računovodske standarde (angl. *Financial Accounting Standards Board*), Mednarodnega odbora za računovodske standarde (angl. *International Accounting Standards Board*), Ameriškega instituta pooblaščenih revizorjev (angl. *American Institute of Certified Public Accountant*), ter tudi z vodilnimi uslužbenci največjih revizijskih družb in še veliko drugih profesionalnih organizacij s področja računovodstva po svetu (Fried, Holtzman, & Mest, 2014).

IIRC stremi k širjenju tradicionalnega pristopa korporativnega poročanja in postavlja v ospredje ustvarjanje vrednosti za podjetje in njegove interesne skupine. Vsako podjetje namreč ustvarja vrednost pri uporabi svojega poslovnega modela, kjer vzame vložke, jih procesira in ustvari izloške. Različne kategorije vložkov in izloškov so označene kot »vrste kapitala«. Zmanjšanje, povečanje in transformacija teh vrst kapitala tako tvorijo proces ustvarjanja vrednosti. Po mednarodnem okviru integriranega poročanja mora vsako podjetje definirati ta proces ustvarjanja vrednosti glede na njegovo edinstveno poslanstvo, vizijo, poslovni model in vrste kapitala (Fried et al., 2014).

Vidimo torej, da IIRC podaja nov pogled na delovanje podjetij, njihovo družbeno odgovornost in njihovo poročanje nasploh. Drevenškova in Vezjakova (2011) menita, da integrirano poročanje predstavlja premik družbene odgovornosti iz filantropske v poslovno vizijo, saj je takšen pristop integriranega poročanja mogoč le v podjetjih, v katerih je trajnostna usmerjenost vpeta v samo jedro poslovne strategije oz. njegovo vodstvo to resnično načrtuje in izvaja. Menita tudi, da takšen način poročanja predpostavlja konec ločevanja na poslovno in računovodsko resna letna poročila in predvsem lepo oblikovana, a vsebinsko pogosto prazna (in na nemerljivih informacijah temelječa) poročila o družbeni odgovornosti.

Če pogledamo na stvar z vidika interesnih skupin, bo integrirano poročanje olajšalo odločanje le teh. Integrirano poročanje namreč zahteva tudi, da je informacija v poročilu pripravljena jasno in jedrnato z nazorno povezavo med finančnim, okoljskim in socialnim vplivom podjetja (Verschoor, 2011). Takšen celovit pristop poročanja, ki je tudi usmerjen tako na preteklost kot na bližnjo in daljno prihodnost, pa bo omogočal interesnim skupinam podjetja bolje razumeti njegovo dejansko delovanje in dolgoročne posledice njegovih odločitev in dejanj.

Dodatna pojasnila o integriranem poročanju so predstavljena še v poglavju 2.2.3 Integrirano poročilo in v poglavju 2.3.6 Mednarodni okvir za integrirano poročanje.

4 ANALIZA DEJAVNIKOV OBSEGA DRUŽBENO ODGOVORNEGA POROČANJA SLOVENSКИH JAVNIH DELNIŠKIH DRUŽB

Poročanje o družbeni odgovornosti je v Sloveniji za zdaj še prostovoljno, zato podjetja v splošnem k temu pristopajo raznoliko. V okviru dane raziskave želim ugotoviti, v kakšnem obsegu poročajo slovenske javne delniške družbe. Hkrati me zanima tudi, kateri so dejavniki, ki vplivajo na obseg poročanja o družbeni odgovornosti. Na temo dejavnikov, ki vplivajo na poročanje o družbeni odgovornosti, je v tujini narejenih že veliko raziskav. V Sloveniji pa je ta tema še relativno malo raziskana.

4.1 Pregled strokovne literature

Do zdaj so bile v Sloveniji narejene tri raziskave, ki so ugotavljale dejavnike, ki vplivajo na poročanje podjetij o družbeni odgovornosti. Prvo raziskavo je izvedla Sergeja Slapničar (2004). Ugotovila je, da je poročanje o družbeni odgovornosti pozitivno povezano z velikostjo podjetja, panogo ter kotacijo na organiziranem trgu. Ostali dve raziskavi sta bili narejeni v okviru magistrskega dela (Vnučec Špacapan, 2009; Klemenčič & Rejc Buhovac, 2013), pri čemer sta se avtorici opirali na raziskavo Slapničarjeve in sta uporabili isto metodologijo merjenja kvalitete in obsega poročanja. Klemenčičeva je ugotovila, da borzna podjetja več in bolje poročajo o družbeni odgovornosti kot neborzna, kar pomeni, da kotacija na borzi pozitivno vpliva na poročanje o družbeni odgovornosti. Vnučec Špacapanova pa je ugotovila, da je poročanje o družbeni odgovornosti povezano z minimiziranjem stroškov pritiska javnosti. Ti stroški so večji pri večjih podjetjih, podjetjih iz bolj okoljsko obremenilnih panog in pri tistih podjetjih, ki kotirajo na organiziranem trgu. Ugotovila je tudi, da uspešnost, merjena z dobičkonosnostjo sredstev ne vpliva značilno na poročanje o družbeni odgovornosti, medtem ko ima profitna marža na poročanje pozitiven vpliv. Vnučec Špacapanova in Klemenčičeva sta na podlagi iste metodologije ugotovili tudi, da se poročanje o družbeni odgovornosti s časom izboljšuje.

Avtorice omenjenih raziskav so uporabile isto metodo merjenja, ki jo je leta 2004 sestavila Slapničarjeva. Gre za seznam področij poročanja o družbeni odgovornosti, ki temelji na seznamu področij družbene odgovornosti, identificiranih v raziskavi poročanja v srednje-evropskih državah iz leta 2004 in kazalcih GRI 2002 (Slapničar, 2004). Večina področij je merjenih z ordinalno mersko lestvico (0 = ni omenjeno, 1 = omenjeno opisno, ne pa s kvantitativnimi merili, 2 = razkrite vrednosti kvantitativnih meril in 3 = razkrite vrednosti kvantitativnih meril in podana primerjava glede na preteklo leto), nekatera področja pa so bila so bila merjena dihotomno (0 = področje ni omenjeno, 3 = področje je omenjeno).

V slovenskih raziskavah so bili torej proučevani dejavniki, ki vplivajo tako na obseg kot tudi na kvaliteto poročanja o družbeni odgovornosti. Kvaliteta poročanja se kaže v

vsebnosti informacij v poročilu, ki rangirajo od zelo pripovednih in opisnih⁵ do specifičnih in zlahka izmerljivih podatkov⁶. Ko proučujemo kvaliteto poročanja, ugotavljamo torej, kakšne vrste informacij so vsebovane v poročilu (Hahn & Hühnen, 2013). Pri ugotavljanju obsega poročanja pa gre za merjenje razkritij v poročilu bodisi na podlagi štetja besed (ali drugih enot besedila) bodisi na podlagi seznama razkritij.

Sama bom v okviru magistrskega dela ugotavljala dejavnike, ki vplivajo samo na **obseg poročanja o družbeni odgovornosti**, pri čemer bom seznam razkritij razširila in ga priredila sodobnim standardom.

Razvoj poročanja o družbeni odgovornosti je namreč zelo dinamičen. Izhajajo vedno novi okvirji poročanja oz. nove, izboljšane verzije obstoječih okvirov. Pojavila se je tudi nova oblika poročanja – integrirano poročanje, ki zahteva sprejemanje družbene odgovornosti ne samo kot filantropske, ampak kot celovit koncept, vpet v delovanje in strategijo podjetja. Navsezadnje pa bo že v bližnji prihodnosti poročanje o družbeni odgovornosti v Sloveniji za nekatera podjetja postalo tudi obvezno. Razširjen seznam razkritij, na podlagi katerega bom merila obseg poročanja o družbeni odgovornosti, bo tako bolj pripomogel k ugotavljanju tega, koliko podjetja poročajo o politikah, rezultatih in tveganjih v zvezi z družbeno odgovornostjo.

Kot rečeno so v tujih raziskavah dejavniki, ki vplivajo na poročanje o družbeni odgovornosti, precej bolje raziskani. Akademiki so preizkušali različne dejavnike, Hahn in Kühnen (2013) pa sta jih na podlagi deskriptivne analize razdelila na notranje in zunanje. V nadaljevanju sledijo ugotovitve njune raziskave o identificiranju preiskovanih dejavnikov poročanja o družbeni odgovornosti v tuji strokovni literaturi.

NOTRANJI DEJAVNIKI POROČANJA O DRUŽBENI ODGOVORNOSTI

- **Velikost podjetja;** je eden izmed največkrat proučevanih dejavnikov v tuji literaturi. Lahko je merjena na podlagi vrednosti celotnih sredstev, prihodkov, števila zaposlenih ali tržne kapitalizacije. Raziskave so bolj ali manj enotno zaključile, da velikost pozitivno vpliva na poročanje.
- **Finančna uspešnost podjetja;** v literaturi sta največkrat proučevani spremenljivki dobičkonosnost podjetij (merjena je lahko kot čista donosnost sredstev, čista donosnost kapitala ali kot tržni donos) in zadolženost podjetij (angl. *indebtness*, *leverage*, *gearing*). Pri obeh spremenljivkah so raziskave podale različne rezultate. Nekatere raziskave so ugotovile, da ta spremenljivka pozitivno vpliva na poročanje o družbeni odgovornosti, druge da negativno vpliva, tretje pa so zaključile z ugotovitvijo, da na

⁵ Pri pripovednih in opisnih informacijah gre za »mehke« informacije, ki niso zlahka preverljive. Takšne so npr. trditve o strategiji podjetja.

⁶ Pri specifičnih, zlahka izmerljivih podatkih pa gre za »trda dejstva« in objektivne podatke, kot so (v denarju izraženi) kazalniki rezultatov poslovanja.

poročanje nima značilnega vpliva. Precej manj raziskav je proučevalo vpliv drugih spremenljivk, ki se navezujejo na finančno uspešnost. Te spremenljivke so:

- razmerje med tržno in knjigovodsko vrednostjo podjetja (raziskave so podale različne rezultate),
 - kapitalska intenzivnost (različni rezultati raziskav),
 - finančne aktivnosti na kapitalskem trgu (različni rezultati raziskav) in
 - sistematično tveganje; beta ali spremenljivost cene delnice (različni rezultati raziskav).
- **Družbena in okoljska uspešnost poslovanja;** relativno malo je v strokovni literaturi raziskan vpliv družbene in okoljske uspešnosti poslovanja (angl. *social and environmental performance*), ki jo lahko merimo kot število denarnih kazni za okoljske kršitve, kot starost sredstev podjetja ali pa jo odsevajo določeni indeksi trajnostnega razvoja, kot je npr. Dow Jones Sustainability Index. Raziskave vpliva tega dejavnika so podale različne ugotovitve.
 - **Lastniška struktura;** nekaj tujih raziskav se nanaša na vpliv lastniške strukture na poročanje o družbeni odgovornosti. Akademiki so proučevali spremenljivke, kot so:
 - kotiranje na borzi (raziskave so ugotovile pozitiven vpliv na poročanje),
 - državno lastništvo (tudi tu so raziskave ugotovile pozitiven vpliv na poročanje),
 - koncentrirano ali razpršeno lastništvo (različni rezultati raziskav) in
 - lastništvo v tujini (različni rezultati raziskav).

ZUNANJI DEJAVNIKI POROČANJA O DRUŽBENI ODGOVORNOSTI

- **Vidnost podjetja;** preučevane spremenljivke so bile:
 - izpostavljenost medijem, merjena npr. s številom člankov, ki se nanašajo na podjetje (različni rezultati raziskav);
 - pozicija v oskrbovalni verigi (nekaj raziskav je ugotovilo, da podjetja, ki direktno poslujejo s potrošniki (angl. *business to consumer*) več poročajo o družbeni odgovornosti kot podjetja, ki nimajo direktne interakcije s potrošniki oz. poslujejo z drugimi podjetji (angl. *business to business*));
 - z blagovno znamko povezani vidiki podjetja, kot je ime blagovne znamke ali ime podjetja (različni rezultati raziskav).
- **Pripadnost panogi;** je največkrat proučevan zunanji dejavnik poročanja o družbeni odgovornosti v tujih raziskavah. Raziskave so pokazale, da podjetja, ki delujejo v panogah z večjim vplivom na okolje in družbo več poročajo o družbeni odgovornosti.

- **Država izvora podjetja;** vpliv tega dejavnika na poročanje je bil predmet le nekaj raziskav, ki so podale različne ugotovitve vpliva na poročanje.
- **Zakonske zahteve;** le nekaj raziskav je empirično raziskovalo razvoj poročanja kot odziv na zakonske zahteve. Le te so potrdile, da se praksa poročanja o družbeni odgovornosti zaradi poostrene regulacije povečuje.

Najpogostejše proučevane spremenljivke v tujini so velikost podjetja, dobičkonosnost, zadolženost in pripadnost panogi. Glede na rezultate raziskav vplivata velikost podjetja in pripadnost panogi pozitivno na poročanje podjetja. Pozitiven vpliv je bil ugotovljen tudi pri spremenljivkah kotiranje na borzi in državno lastništvo. Pri ostalih spremenljivkah so raziskave podale različne ugotovitve.

Raziskave, ki so ugotavljale vpliv dejavnikov na poročanje o družbeni odgovornosti, so bile narejene na različnih vzorcih. Veliko izmed njih je bilo narejenih na vzorcu kotirajočih podjetij.

4.2 Postavitev hipotez

V svoji raziskavi bom proučevala vpliv petih spremenljivk oz. dejavnikov na obseg poročanja o družbeni odgovornosti in sicer vpliv velikosti podjetja, pripadnosti panogi, dobičkonosnosti podjetja, zadolženosti podjetja in koncentracije lastništva. Razlog za izbor le teh je v tem, da imajo ti dejavniki na podlagi teoretičnih in empiričnih ugotovitev večjo verjetnost vpliva na poročanje o družbeni odgovornosti slovenskih javnih delniških družb. Čeprav sta bili velikost podjetja in pripadnost panogi že proučevana dejavnika v slovenskih raziskavah, bom njun vpliv na poročanje preizkusila še enkrat, tokrat na drugačnem vzorcu (samo kotirajoča podjetja) in na podrobnejšem merjenju obsega poročanja. Tako bom ponovno preizkusila hipotezo Vnučec Špacapanove, da je poročanje o družbeni odgovornosti povezano z minimiziranjem stroškov pritiska javnosti, kateremu so bolj izpostavljena velika podjetja in podjetja z večjim vplivom na okolje.

• VELIKOST PODJETJA IN PRIPADNOST PANOGI

Z ozirom na teorije, ki pojasnjujejo razloge za poročanje o družbeni odgovornosti, imata pozitiven vpliv na obseg poročanja velikost podjetja in panoga v kateri deluje. Večja podjetja in podjetja, ki delujejo v panogah z večjim vplivom na okolje so socialno, ekonomsko in politično bolj vidna ter s tem izpostavljena večjemu pritisku javnosti (Wallace & Naser, 1995). Utrpijo lahko tako precej višje politične in družbene stroške, kot manjša. Z namenom, da bi te stroške minimizirala, pripravljajo obsežnejša poročila o družbeni odgovornosti. Večja podjetja in podjetja, ki delujejo v panogi z večjim vplivom na okoljske, morajo več poročati o družbeni odgovornosti tudi zato, ker so s strani javnosti na nek način pozvana legitimizirati njihovo delovanje (Mohd Ghazali, 2007; Bonson &

Bednarova, 2014). Velika podjetja zato, da bi pokazala svojo »dobrososedskost« in vlogo konstruktivnega člana družbe, druga podjetja pa zaradi narave svoje dejavnosti. Pozitivno povezavo med tema dvema dejavnikoma in obsegom poročanja o družbeni odgovornosti so potrdile tudi različne predhodne raziskave (Bowrin, 2013; Li, Zhang, & Foo, 2013; Slapničar 2004; Vnučec Špacapan, 2009).

Na podlagi danih teoretičnih argumentov in empiričnih ugotovitev postavljam naslednjo hipotezo:

Hipoteza 1: Poročanje o družbeni odgovornosti je povezano z minimiziranjem stroškov pritiska javnosti, katerim so bolj izpostavljena večja podjetja in podjetja, ki delujejo v panogah z večjim vplivom na okolje.

- DOBIČKONOSNOST PODJETIJ

Gledano z vidika virov, so bolj dobičkonosna podjetja pripravljena nameniti več časa, sredstev in strokovnosti v pripravo obsežnejšega in kvalitetnejšega poročila o družbeni odgovornosti (Li et al., 2013). Ta podjetja namreč lažje prenašajo tako stroške poročanja kot tudi posledice razkritja informacij, ki bi potencialno lahko škodovala podjetju (Hahn & Hühnen, 2013). Tudi zagovorniki teorije interesnih skupin, kot sta Liu in Anbumozhi (2009), zagovarjajo stališče, da je dobičkonosnost pozitivno povezana s poročanjem o družbeni odgovornosti. Vseeno pa zagovorniki teorije legitimnosti menijo, da ima dobičkonosnost na poročanje tako pozitiven, kot tudi negativen vpliv (Bowrin, 2013). Empirični rezultati nakazujejo predvsem na to, da dobičkonosnost pozitivno vpliva na poročanje družbeni odgovornosti (Haniffa & Cooke, 2005; Cormier & Magnan, 2004) ter da na poročanje o družbeni odgovornosti nima vpliva (Garcia-Sanchez, 2008; Clarkson, Overell, & Chapple, 2011). Na podlagi teh teoretičnih in empiričnih ugotovitev postavljam naslednjo hipotezo:

Hipoteza 2: Podjetja z boljšo dobičkonosnostjo več poročajo o družbeni odgovornosti.

- ZADOLŽENOST PODJETIJ

V tuji literaturi je večkrat proučevan dejavnik, ki vpliva na obseg poročanja o družbeni odgovornosti, tudi zadolženost podjetij, izražena kot razmerje med dolgom in sredstvi (angl. *Leverage*⁷). Podjetja poročajo o družbeni odgovornosti zato, ker prostovoljna razkritja pomagajo zmanjšati konflikt interesov med delničarji in upniki (Jensen & Meckling, 1976). Podjetja z višjo stopnjo dolga imajo lahko višje stroške nadzora,

⁷ Angleški izraz *Leverage* se običajno prevaja kot finančni vzvod, ki ga izračunamo kot količnik med dolgom in kapitalom. Različni avtorji pa so ta dejavnik pri svojih raziskavah vpliva le tega na poročanje o družbeni odgovornosti merili kot razmerje med dolgom in sredstvi. Zaradi morebitnega nepravilnega razumevanja sem sama ta dejavnik prevedla kot razmerje med dolgom in sredstvi.

managerji teh podjetij pa si lahko prizadevajo zmanjšati te stroške z razkrivanjem informacij v letnih poročilih (Ahmed & Curtis, 1999). Povedano drugače, bolj zadolžena podjetja naj bi razkrivala več informacij zato, da bi upnikom zagotovila, da delničarji in managerji upoštevajo njihove pogodbene zahteve (Esa & Mohd Ghazali, 2012). Gledano na teoretične argumente, ima torej zadolženost pozitiven vpliv na poročanje o družbeni odgovornosti. Kljub temu pa so empirične raziskave vpliva tega dejavnika na obseg poročanja o družbeni odgovornosti dale različne rezultate. Nekatere so prišle do ugotovitev, da to razmerje pozitivno vpliva na obseg poročanja (Li et al., 2013), nekatere, da negativno vpliva na obseg poročanja (Wallace, Naser, & Mora, 1994; Eng & Mak, 2003), ter druge, da nanj nima vpliva (Hanifa & Cooke, 2005). Na podlagi teh teoretičnih in empiričnih ugotovitev tako postavljam naslednjo hipotezo:

Hipoteza 3: Poročanje o družbeni odgovornosti je povezano z zadolženostjo podjetja.

- **KONCENTRACIJA LASTNIŠTVA**

Tudi koncentracija lastništva podjetja lahko vpliva na poročanje o družbeni odgovornosti. Večji lastniki namreč lažje pridobijo pomembne informacije znotraj podjetja in imajo zaradi večje glasovalne pravice tudi moč, da se te informacije v podjetju zadržijo oz. ne razkrijejo. Razlog, da ti spodbudijo zadržanje informacij je predvsem v tem, da lahko razkritje informacij, ki bi potencialno škodovala podjetju, posledično zmanjša njihovo premoženje (Tagesson, Blank, Broberg, & Collin, 2009). Po drugi strani pa bolj razpršeno lastništvo vodi do potreb po obsežnejšem poročanju zaradi večje nesimetrije informacij (Hahn & Hühnen, 2013). To torej pomeni, da podjetja z bolj koncentriranim lastništvom manj poročajo, kot tista z bolj razpršenim lastništvom. Tudi večina empiričnih raziskav je zaključila z ugotovitvijo, da bolj koncentrirano lastništvo negativno vpliva na poročanje o družbeni odgovornosti (Cormier & Magnan, 2004; Gamerschlag, Möller, & Verbeteen, 2011), so pa tudi raziskave, ki so zaključile, da med koncentracijo lastništva in poročanjem o družbeni odgovornosti ni značilne povezave (Tagesson et al., 2009). Na podlagi zgornjih teoretičnih in empiričnih ugotovitev postavljam naslednjo hipotezo:

Hipoteza 4: Koncentracija lastništva negativno vpliva na poročanje o družbeni odgovornosti.

4.3 Vzorec in viri podatkov

Vzorec predstavlja 32 nefinančnih podjetij, katerih delnice so konec leta 2013 kotirale na ljubljanski borzi. Med njimi je 15 podjetij (46,9 %) takšnih, ki zaposlujejo več kot 500 ljudi oz. so obvladujoča podjetja velikih skupin, ki imajo skupaj več kot 500 zaposlenih. Računovodski podatki in podatki o družbeni odgovornosti izhajajo iz letnih poročil podjetij, ki so jih nekatera podjetja objavila na svoji spletni strani podjetja, drugače pa so objavljena še na spletni strani ljubljanske borze SEOnet in na spletni strani Agencije

Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve. V raziskavo so vključena letna poročila podjetij za poslovno leto 2013. Pri virih podatkov sta dve posebnosti. Podjetje Datalab tehnologije d.d. objavlja letno poročilo za poslovno leto, ki je drugačno od koledarskega, zato sem v analizi upoštevala letno poročilo za poslovno leto 2014 (1. 7. 2013 – 30. 6. 2014). Podjetje Gorenje d.d. pa je za poslovno leto 2013 o družbeni odgovornosti poročalo v trajnostnem poročilu, zato sem v analizi upoštevala le tega.

Informacije, v zvezi družbeno odgovornostjo so razporejene skozi celo letno poročilo. Tako je bilo za analizo poročanja o družbeni odgovornosti potrebno prebrati celotno letno poročilo, vključno s poslovnim in računovodskim delom.

4.4 Merjenje spremenljivk

4.4.1 Odvisna spremenljivka – indeks poročanja o družbeni odgovornosti

Najpogostejša metoda, uporabljena pri raziskovanju poročanja o družbeni odgovornosti, še posebej pa pri merjenju obsega in kvalitete poročanja, je analiza vsebine. (Alzari, de Villies, & van Staden, 2010). Obseg poročanja lahko merimo na dva načina (Joseph & Taplin, 2013). Prvi način merjenja imenujemo **obilica razkritij** (angl. *disclosure abundance*), kjer v poročilu štejemo količino besed, stavkov, strani ali drugih enot vsebine, in na podlagi tega ugotovimo obseg poročanja. Drugi način merjenja pa imenujemo **pojavljanje razkritij** (angl. *disclosure occurrence*). Pri tem načinu v poročilu štejemo razkritja, ki so predmet nekega seznama, brez upoštevanja, kakšna je količina posameznega razkritja. Če je razkritje vsebovano v poročilu, ga vrednotimo z 1, če pa ni vsebovano, ga vrednotimo z 0. S seštevkom vrednosti dobimo indeks poročanja in lahko v primeru, da poročilo vsebuje vsa razkritja, ki jih vsebuje seznam, doseže maksimalno vrednost – število vseh postavk oz. razkritij seznama (Joseph & Taplin, 2013).

Slednji način merjenja obsega poročanja je uporabljen tako pri prej omenjenih slovenskih raziskavah kot tudi v moji raziskavi v okviru tega magistrskega dela. Indeks poročanja o družbeni odgovornosti je tudi odvisna spremenljivka regresijske analize, s katero bom preverjala dane hipoteze.

Seznam razkritij, uporabljen pri tej analizi obsega poročanja o družbeni odgovornosti, je obširnejši od seznama, uporabljenega pri predhodnih raziskavah, ki so ugotavljale dejavnike poročanja o družbeni odgovornosti. Kljub temu je seznam še vedno dovolj splošen, da upošteva raznovrstnost delovanja različnih podjetij, ki jih vsebuje vzorec. Podlago za sestavo seznama predstavljajo različni sezname, ki so jih pri proučevanju poročanja o družbeni odgovornosti uporabili različni avtorji (Slapničar, 2004; Bowrin, 2013; Bonson & Bednarova, 2011; Costelo Branco & Lima Rodrigues, 2008), smernice GRI G4 in Direktiva. Seznam tako sestoji iz 38-ih postavk (razkritij oz. indikatorjev), ki zajemajo 5 področij poročanja: splošna razkritja (8 razkritij), odgovornost do okolja (12

razkritij), odgovornost do zaposlenih (9 razkritij), odgovornost do družbe (4 razkritja) in odgovornost do uporabnikov (5 razkritij). V področje splošna razkritja so uvrščena predvsem razkritja oz. indikatorji, ki se nanašajo na splošna razkritja smernic GRI ter področje človekovih pravic in protikorupcijskega delovanja podjetja.

Tabela 1 spodaj prikazuje seznam razkritij z morebitnimi razlagami posameznih razkritij.

Tabela 1: Seznam razkritij oz. indikatorjev družbene odgovornosti

KATEGORIJE IN RAZKRITJA DRUŽBENE ODGOVORNOSTI
<i>SPLOŠNA RAZKRITJA (8)</i> 1. Razkritje, da je družbena odgovornost ena izmed temeljnih vrednot podjetja oz. je le ta upoštevana pri poslovni strategiji podjetja 2. Kodeks etike podjetja (njegova vsebina in/ali uporaba) 3. Razkritje o protikorupcijskem delovanju podjetja 4. Spoštovanje človekovih pravic (izjava o spoštovanju in/ali informacije o preprečevanju kršitev človekovih pravic) 5. Razkritja, ki kažejo na raznolikost sposobnosti in stališč članov upravnih, poslovnih in nadzornih organov (npr. starost, spol, izobrazbeno in poklicno ozadje) 6. Oddelki v podjetju, povezani z družbeno odgovornostjo podjetja (npr. oddelek za varstvo okolja, za varstvo pri delu ipd.) in/ali poimensko navedeni managerji in drugi zaposleni, ki so odgovorni na tem področju 7. Komuniciranje z interesnimi skupinami podjetja in/ali pristop k njihovim pričakovanjem 8. Certifikati in zaveze, ki jih je podjetje sprejelo na področju družbene odgovornosti ter priznanja in nagrade, ki jih je prejelo na tem področju <i>ODGOVORNOST DO OKOLJA (12)</i> 9. Trenutni in vnaprej predvideni negativni vplivi na okolje, ki nastajajo zaradi poslovnih dejavnosti podjetja in/ali uporabe njegovih izdelkov oz. storitev 10. Skrb in aktivnosti podjetja za varstvo okolja in ohranjanje narave 11. Uporaba okoljskih standardov (mednarodni, nacionalni ali sektorsko specifični okoljski standardi) 12. Navedba količin porabljenega materiala, obnovljivih in neobnovljivih virov energije, vode, emisij toplogrednih plinov, odpadnih voda, odpadkov, itd. (v nadaljevanju porabljene količine) 13. Pobude in aktivnosti podjetja za zmanjšanje porabljenih količin 14. Primerjava porabljenih količin s preteklimi leti in/ali doseženo zmanjšanje porabe 15. Pobude in aktivnosti podjetja za zmanjšanje negativnih vplivov proizvodov in storitev podjetja na okolje

se nadaljuje

KATEGORIJE IN RAZKRITJA DRUŽBENE ODGOVORNOSTI

16. Skrb podjetja za okolje v verigi dobaviteljev materiala in storitev (izbor dobaviteljev okoljsko varčnejših materialov in storitev, izobraževanje le teh na področju okoljske problematike itd.)
17. Izobraževanje zaposlenih o okoljskih problemih in/ali vključevanje le teh v razne ukrepe oz. projekte za varstvo okolja
18. Izdatki podjetja za varstvo okolja
19. Število kazni za neupoštevanje okoljske zakonodaje
20. Kvantitativno in/ali časovno opredeljeni specifični okoljski cilji

ODGOVORNOST DO ZAPOSLENIH (9)

21. Struktura zaposlenih glede na izobrazbo, starost, spol, tip zaposlitve in/ali primerjave s preteklimi leti
22. Gibanje števila zaposlenih (število novih zaposlenih, število zaposlenih, ki so zapustili podjetje, stopnja fluktuacije in/ali primerjave s preteklimi leti)
23. Zaveza podjetja dajati enake možnosti pridobivanja in napredovanja vsem zaposlenim, ne glede na spol, starost ali invalidnost
24. Prizadevanje podjetja za razvoj zaposlenih in/ali programi izobraževanja in usposabljanja, ki so se jih zaposleni udeležili
25. Število oz. odstotek zaposlenih, ki so bili vključeni v izobraževanje in usposabljanje, št. ur izobraževanja in usposabljanja v letu, izdatki za izobraževanje zaposlenih ter primerjave s preteklimi leti
26. Število poškodb, poklicnih bolezni, stopnja absentizma in/ali primerjave s preteklimi leti
27. Programi preprečevanja tveganj v zvezi z varnostjo in zdravjem zaposlenih
28. Industrijski odnosi (odnosi s sindikati in zaposlenimi, obveščenost delavcev, ugodnosti za zaposlene, ki so nad zakonsko določenimi, kot je organiziranje športnih in družabnih dejavnosti, prispevki za prostovoljno pokojninsko zavarovanje ipd.)
29. Razkritje rezultatov anket, ki merijo zadovoljstvo zaposlenih

ODGOVORNOST DO DRUŽBE (4)

30. Skrb in prizadevanje podjetja za izboljšanje kvalitete življenja ljudi v skupnosti, v kateri podjetje deluje, in v širši družbi nasploh
31. Pozitivni in negativni vplivi delovanja podjetja na življenje ljudi v lokalni in širši skupnosti (npr. investicije podjetja, namenjene osnovni poslovni dejavnosti, ki izboljšujejo življenje ljudi v skupnosti, onesnaževanje okolja s strani podjetja, ki vpliva na zdravje in življenje ljudi, itd.)

se nadaljuje

KATEGORIJE IN RAZKRITJA DRUŽBENE ODGOVORNOSTI

- 32. Denarni in nedenarni prispevki podjetja, namenjeni za izboljšanje kvalitete življenja ljudi v lokalni in širši skupnosti (npr. štipendije mladim za izobraževanje, pomoč ljudem v stiki, korporativno prostovoljstvo, vključenost podjetja v razne družbeno odgovorne projekte, itd.)
- 33. Prostovoljne donacije in prispevki neprofitnim organizacijam (razni prispevki športnim in kulturnim društvom, zavodom za zdravstvo, vzgojo, izobraževanje in znanost ter drugim neprofitnim organizacijam)

ODGOVORNOST DO UPORABNIKOV (5)

- 34. Prizadevanje in aktivnosti podjetja za zagotavljanje kakovosti izdelkov oz. storitev
- 35. Uporaba standardov kakovosti (mednarodni, nacionalni ali sektorsko specifični standardi kakovosti)
- 36. Skrb in prizadevanje podjetja za varnost njegovih potrošnikov
- 37. Delež, število ali stroški reklamacij in/ali primerjave s preteklimi leti
- 38. Rezultati anket, ki merijo zadovoljstvo kupcev

Vsaka postavka oz. razkritje seznama ima enako utež, kar pomeni, da imajo vsa razkritja enako pomembnost (predmet moje raziskave namreč ni pomembnost ali ustreznost posameznega razkritja), merila pa jih bom z dihotomno mersko lestvico. To pomeni, da če je posamezno razkritje iz seznama vsebovano v letnem poročilu podjetja, dobi vrednost 1, če pa ni vsebovano pa vrednost 0. Seštevke vrednosti, ki jih bo poročilo posameznega podjetja dosegalo, bo tvoril indeks poročanja o družbeni odgovornosti.

Indeks poročanja o družbeni odgovornosti, dobljen na podlagi podrobnejšega merjenja obsega poročanja, bo prinesel boljši vpogled v to, koliko slovenske javne delniške družbe poročajo o družbeni odgovornosti, hkrati pa bo tudi konkretnije prikazal, koliko so le te družbeno odgovorne deset let po prvih sistematičnih raziskavah tega področja. Ker je indeks poročanja prirejen sodobnim standardom, bo le ta hkrati tudi odražal, koliko so slovenske javne delniške družbe napredne pri poročanju o družbeni odgovornosti.

4.4.2 Pojasnjevalne spremenljivke

Pojasnjevalne spremenljivke so neodvisne spremenljivke, ki vplivajo na odvisno spremenljivko, v našem primeru na indeks poročanja o družbeni odgovornosti. Na podlagi postavljenih hipotez so v regresijski analizi, s katero bom ugotavljala vpliv dejavnikov oz. spremenljivk na obseg poročanja o družbeni odgovornosti, uporabljene naslednje pojasnjevalne spremenljivke:

1. **velikost podjetja;** v analizi bom uporabila dva načina merjenja velikosti in sicer naravni logaritem celotnih sredstev podjetja in naravni logaritem tržne kapitalizacije. V obeh primerih merjenja velikosti bom upoštevala naravni logaritem zaradi neenakomerne porazdelitve vrednosti celotnih sredstev in tržne kapitalizacije;
2. **panoga podjetja;** opredelitev panog (IND 1) je enaka kot pri raziskavi Slapničarjeve in Vnučec Špacapanove, in temelji na Standardni klasifikaciji dejavnosti Statističnega urada Republike Slovenije. Na podlagi prvih dveh cifer so oblikovane štiri panoge: (1) primarna dejavnost: kmetijstvo, gozdarstvo ter rudarstvo, (2) predelovalna industrija, (3) elektro gospodarstvo, gradbeništvo in transport ter (4) storitve. Nato je bila oblikovana dihotomna spremenljivka za panogo (IND2): 1 = panoge z bolj negativnim vplivom na okolje (skupine 1, 2 in 3) ter 0 = storitve;
3. **dobičkonosnost;** tudi tu bom uporabila dva načina merjenja in sicer čisto donosnost celotnih sredstev (angl. *Return on Assets*, v nadaljevanju ROA), ki se jo izračuna kot razmerje med čistim dobičkom in celotnimi sredstvi, in čisto donosnost kapitala (angl. *Return on Equity*, v nadaljevanju ROE), ki se jo izračuna kot razmerje med čistim dobičkom in celotnim kapitalom;
4. **zadolženost podjetja;** izražena je kot razmerje med dolgom in sredstvi podjetja;
5. **koncentracija lastništva;** izražena je kot skupni delež lastništva prvih petih največjih delničarjev.

4.5 Predstavitev rezultatov pogostosti oz. frekvence poročanja posameznih razkritij družbene odgovornosti

Ker je seznam razkritij oz. kazalcev poročanja o družbeni odgovornosti precej dolg, sem se odločila, da bom rezultate pogostosti poročanja predstavila za vsako področje družbene odgovornosti posebej. Takšna predstavitev bo dala tudi podrobnejši vpogled v prakso poročanja slovenskih javnih delniških družb v zvezi s splošnimi razkritji o družbeni odgovornosti in razkritji v zvezi z odgovornostjo do okolja, zaposlenih, družbe in uporabnikov.

Rezultati tabele 2 kažejo, da je v letu 2013 največ podjetij (71,9 %) poročalo o sprejetih certifikatih in zavezah ter prejetih priznanjih na tem področju, 68,8 % podjetij pa je poročalo o komuniciranju z interesnimi skupinami in pristopih k njihovim pričakovanjem. Slaba polovica podjetij je v letnih poročilih razkrivala, da je družbena odgovornost ena izmed temeljnih vrednot podjetja oz. da jo upoštevajo pri svoji poslovni strategiji.

Direktiva, ki jo je sprejela Evropska komisija, zahteva tudi razkritja o spoštovanju človekovih pravic in protikorupcijskem delovanju podjetja ter razkritja, ki kažejo na raznolikost sposobnosti in stališč upravnih, poslovnih in nadzornih organov. O prvih dveh razkritjih je v letu 2013 poročala le okoli desetina podjetij, medtem ko je o zadnjem

razkritju poročalo 43,8 % podjetij. 7 podjetij je poročalo, da imajo pri svojem delovanju sprejet kodeks etike.

Tabela 2: *Pogostost poročanja o splošnih razkritjih v zvezi z družbeno odgovornostjo*

SPLOŠNA RAZKRITJA (8)	n	%
Razkritje, da je družbena odgovornost ena izmed temeljnih vrednot podjetja oz. je le ta upoštevana pri poslovni strategiji podjetja	15	46,9
Kodeks etike podjetja	7	21,9
Razkritje o protikorupcijskem delovanju podjetja	3	9,4
Izjava o spoštovanju človekovih pravic	4	12,5
Razkritja, ki kažejo na raznolikost sposobnosti in stališč članov upravnih, poslovodnih in nadzornih organov	14	43,8
Oddelki v podjetju, povezani z družbeno odgovornostjo podjetja in/ali poimensko navedeni managerji in drugi zaposleni, ki so odgovorni na tem področju	5	15,6
Komuniciranje z interesnimi skupinami podjetja in/ali pristop k njihovim pričakovanjem	22	68,8
Certifikati in zaveze, ki jih je podjetje sprejelo na področju družbene odgovornosti ter priznanja in nagrade, ki jih je prejelo na tem področju	23	71,9

Povprečno razkritje področja = 36,3 %

N=32

Na podlagi rezultatov poročanja o splošnih razkritjih v zvezi z družbeno odgovornostjo lahko rečem, da je med slovenskimi javnimi delniškimi družbami kar nekaj takšnih podjetij, ki družbeno odgovornost obravnava celovito. Podjetja pri svojem delovanju upoštevajo interesne skupine ter sprejemajo certifikate in zaveze na področju družbene odgovornosti. Sploh večja podjetja (ki zaposlujejo več kot 500 zaposlenih) so na področju družbene odgovornosti zelo dejavna in o tem veliko poročajo. Povprečno razkritje splošnih razkritij v zvezi z družbeno odgovornostjo je bilo 36,3 %.

Direktiva in smernice GRI narekujeta, da naj podjetja v zvezi z odgovornostjo do okolja poročajo o njihovih politikah, rezultatih in tveganjih na tem področju.

Rezultati tabele 3 prikazujejo, da so slovenske javne delniške družbe v letu 2013 največ poročala o njihovih politikah za okoljske zadeve. Najpogostejša razkritja so namreč skrb podjetja za okolje in ohranjanje narave (90,6 %), pobude za zmanjšanje porabljenih količin (68,8 %) in pobude oz. aktivnosti za zmanjšanje negativnih vplivov proizvodov oz. storitev na okolje (59,4 %). Dobra polovica podjetij uporablja okoljske standarde, 40,6 % podjetij pri skrbi za okolje vključuje svoje zaposlene, četrtna podjetij pa tudi svoje dobavitelje. Dobra tretjina podjetij je v svojih letnih poročilih razkrila tudi specifične okoljske cilje, ki so bili opredeljeni kvantitativno oz. časovno.

Če pogledamo kazalce oz. razkritja, ki se navezujejo na rezultate v zvezi z okoljsko odgovornostjo, vidimo, da je 11 podjetij (34,4 %) poročalo o porabljenih količinah, eno podjetje več pa je poročalo o primerjavi porabljenih količin s preteklimi leti oz. doseženemu zmanjšanju. 28,1% podjetij je razkrilo, koliko izdatkov so namenila za varstvo okolja, o številu kazni za neupoštevanje okoljske zakonodaje pa je poročalo eno podjetje. O tveganjih oz. o trenutnih in v naprej predvidenih negativnih vplivih na okolje je poročala dobra polovica podjetij (53,1%).

Tabela 3: Pogostost poročanja o razkritjih v zvezi z odgovornostjo do okolja

ODGOVORNOST DO OKOLJA (12)	n	%
Trenutni in vnaprej predvideni negativni vplivi na okolje, ki nastajajo zaradi poslovnih dejavnosti podjetja in/ali uporabe njegovih izdelkov oz. storitev	17	53,1
Skrb in aktivnosti podjetja za varstvo okolja in ohranjanje narave	29	90,6
Uporaba okoljskih standardov	17	53,1
Navedba količin porabljenega materiala, obnovljivih in neobnovljivih virov energije, vode, emisij toplogrednih plinov, odpadnih voda, odpadkov itd. (v nadaljevanju porabljene količine)	11	34,4
Pobude in aktivnosti podjetja za zmanjšanje porabljenih količin	22	68,8
Primerjava porabljenih količin s preteklimi leti in/ali doseženo zmanjšanje porabe	12	37,5
Pobude in aktivnosti podjetja za zmanjšanje negativnih vplivov proizvodov in storitev podjetja na okolje	19	59,4
Skrb podjetja za okolje v verigi dobaviteljev materiala in storitev	8	25,0
Izobraževanje zaposlenih o okoljskih problemih in/ali vključevanje le teh v razne ukrepe oz. projekte za varstvo okolja	13	40,6
Izdatki podjetja za varstvo okolja	9	28,1
Število kazni za neupoštevanje okoljske zakonodaje	1	3,1
Kvantitativno in/ali časovno opredeljeni specifični okoljski cilji	12	37,5

Povprečno razkritje področja = 44,3 %

N=32

Lahko rečem, da poročanje o okoljski odgovornosti med slovenskimi javnimi delniškimi družbami na splošno še ni najbolj razvito, saj je povprečno razkritje področja odgovornosti do okolja 44, 3 %. To pomeni, da so podjetja v povprečju poročala o manj kot polovici razkritij, ki se nanašajo na okoljsko odgovornost. Prevladujejo predvsem razkritja o skrbi in aktivnostih podjetja na varstvo okolja.

Med podjetji je opazen je tudi zelo divergenten pristop k poročanju o okoljski odgovornosti. V vzorcu so namreč tako podjetja, ki o tem sploh niso poročala, podjetja, ki so poročala zgolj o skrbi in aktivnostih za varstvo okolja, so pa tudi takšna podjetja, ki so poročala o skoraj vseh razkritjih v zvezi z okoljsko odgovornostjo. To pomeni, da so

razkrila tveganja, politiko in rezultate na tem področju, poročala pa so tudi tako o pozitivnih kot negativnih aspektih. K temu je vsekakor veliko pripomoglo sprejetje okoljskih standardov (npr. shema EMAS), pri nekaterih pa tudi sprejetje smernic GRI pri poročanju o družbeni odgovornosti.

Tabela 4 prikazuje rezultate o pogostosti poročanja slovenskih javnih delniških družb o razkritjih v zvezi z odgovornostjo do zaposlenih v letu 2013.

Tabela 4: Pogostost poročanja o razkritjih v zvezi z odgovornostjo do zaposlenih

ODGOVORNOST DO ZAPOSLENIH (9)	n	%
Struktura zaposlenih glede na izobrazbo, starost, spol, tip zaposlitve in/ali primerjave s preteklimi leti	32	100
Gibanje števila zaposlenih	17	53,1
Zaveza podjetja dajati enake možnosti pridobivanja in napredovanja vsem zaposlenim, ne glede na spol, starost ali invalidnost	4	12,5
Prizadevanje podjetja za razvoj zaposlenih in/ali programi izobraževanja in usposabljanja, ki so se jih zaposleni udeležili	29	90,6
Število oz. odstotek zaposlenih, ki so bili vključeni v izobraževanje in usposabljanje, št. ur izobraževanja in usposabljanja v letu, izdatki za izobraževanje zaposlenih ter primerjave s preteklimi leti	13	40,6
Število poškodb, poklicnih bolezni, stopnja absentizma in/ali primerjave s preteklimi leti	11	34,4
Programi preprečevanja tveganj v zvezi z varnostjo in zdravjem zaposlenih	27	84,4
Industrijski odnosi	26	81,3
Razkritje rezultatov anket, ki merijo zadovoljstvo zaposlenih	3	9,4

Povprečno razkritje področja = 56,3 %

N=32

Iz zgornje tabele 4 vidimo, da so prav vsa podjetja poročala o strukturi zaposlenih, več kot 90 % pa jih je poročalo o prizadevanju za izobraževanje zaposlenih oz. programih izobraževanja zaposlenih. Več kot 80 % podjetij je poročalo o programih preprečevanja tveganj v zvezi z varnostjo in zdravjem zaposlenih ter o tudi o industrijskih odnosih.

Slabše se je izkazalo poročanje o gibanju zaposlenih (53,1 %), o številu zaposlenih, ki so se udeležili izobraževanja ter urah in stroških izobraževanja (40,6 %), še manj podjetij (dobra tretjina) pa je poročalo o številu poškodb, poklicnih bolezni oz. stopnji absentizma. Najmanj so podjetja poročala o zavezi dajati vsem zaposlenim enake možnosti pridobivanja in napredovanja ter o rezultatih anket, ki merijo zadovoljstvo zaposlenih.

Če primerjam rezultate poročanja o odgovornosti do zaposlenih in do okolja, ugotavljam, da slovenske javne delniške družbe več poročajo o odgovornosti do zaposlenih. Povprečno razkritje odgovornosti do zaposlenih je namreč višje in znaša 56,3 %. Na tem področju so tudi vsa podjetja poročala o najmanj enem razkritju iz seznama.

Tudi na podlagi branja letnih poročil lahko rečem, da so podjetja o odgovornosti do zaposlenih poročala več, saj so v okviru letnega poročila temu poročanju namenila večji obseg v smislu števila strani. Kljub temu, da je pri veliko podjetjih opažen negativen trend števila zaposlenih, je v njihovih letnih poročilih struktura zaposlenih predstavljena tako grafično, kot tudi opisno. Lahko rečem, da je k dobremu poročanju o odgovornosti do zaposlenih pripomoglo sprejetje certifikatov na tem področju (veliko podjetij ima sprejet certifikat Družini prijazno podjetje, nekatera pa tudi certifikat Sistem vodenja varnosti in zdravja pri delu OHSAS 18001) ter smernic GRI pri nekaterih podjetjih.

Tabela 5 prikazuje rezultate pogostosti poročanja o odgovornosti do družbe slovenskih javnih delniških družb v letu 2013.

Tabela 5: Pogostost poročanja o razkritjih v zvezi z odgovornostjo do družbe

ODGOVORNOST DO DRUŽBE (4)	n	%
Skrb in prizadevanje podjetja za izboljšanje kvalitete življenja ljudi v skupnosti, v kateri podjetje deluje, in v širši družbi nasploh	24	75,0
Pozitivni in negativni vplivi delovanja podjetja na življenje ljudi v lokalni in širši skupnosti	17	53,1
Denarni in nedenarni prispevki podjetja, namenjeni za izboljšanje kvalitete življenja ljudi v lokalni in širši skupnosti	20	62,5
Prostovoljne donacije in prispevki neprofitnim organizacijam	22	68,8

Povprečno razkritje področja = 64,8 %

N=32

Najpogosteje so podjetja poročala o odgovornosti do družbe, saj znaša povprečno razkritje tega področja kar 64,8 %. Iz tabele 5 vidimo, da je tri četrtine podjetij poročalo o skrbi in prizadevanju za izboljšanje kvalitete ljudi v družbi, 68,8 % podjetij je poročalo o prostovoljnih donacijah in prispevkih neprofitnim organizacijam, 62,5 % podjetij pa je poročalo o denarnih in nedenarnih prispevkih za izboljšanje kvalitete življenja ljudi v skupnosti. Najmanj so podjetja poročala o pozitivnih in negativnih vplivih delovanja na življenje ljudi v skupnosti, o čemer je poročala dobra polovica podjetij.

Razlog za pogostost poročanja o odgovornosti do družbe je lahko v tem, da predstavljajo razkritja o filantropskih aktivnostih predvsem »lepe« informacije v letnem poročilu, o čemer med drugim poročajo tudi tista podjetja, ki so še v začetni fazi poročanja o družbeni odgovornosti. Na podlagi branja poročil, lahko rečem, da je med slovenskimi javnimi

delniškimi družbami še nekaj takšnih, ki o družbeni odgovornosti poročajo predvsem opisno in po večini lepo.

Tabela 6 prikazuje rezultate pogostosti poročanja slovenskih javnih delniških družb o razkritjih v zvezi z odgovornostjo do uporabnikov v letu 2013.

Tabela 6: Pogostost poročanja o razkritjih v zvezi z odgovornostjo do uporabnikov

ODGOVORNOST DO UPORABNIKOV (5)	n	%
Prizadevanje in aktivnosti podjetja za zagotavljanje kakovosti izdelkov oz. storitev	27	84,4
Uporaba standardov kakovosti	21	65,6
Skrb in prizadevanje podjetja za varnost njegovih potrošnikov	15	46,9
Delež, število ali stroški reklamacij in/ali primerjave s preteklimi leti	5	15,6
Rezultati anket, ki merijo zadovoljstvo kupcev	4	12,5

Povprečno razkrije poročanja = 45,0 %

N=32

Iz tabele 6 je razvidno, da so podjetja največ poročala o prizadevanju in aktivnostih za zagotavljanje kakovosti izdelkov oz. storitev (84,4 %), približno dve tretjini podjetij pa je poročalo, da pri svojem delovanju uporabljajo tudi standarde kakovosti. Manjša aktivnost poročanja je opažena pri razkritju o skrbi in prizadevanju podjetij za varnost njegovih potrošnikov (46,9 %), še manjša pa pri razkrivanju deleža in stroškov reklamacij, ter rezultatov anket, ki merijo zadovoljstvo kupcev.

Povprečno razkritje odgovornosti do uporabnikov slovenskih javnih delniških družb znaša 45,0 %. Na podlagi tega lahko rečem, da poročanje o odgovornosti do uporabnikov še ni najbolj razvito. Medtem, ko ima zelo veliko podjetij sprejete standarde kakovosti in jih je veliko poročalo o zagotavljanju kakovosti njihovih izdelkov oz. storitev, je poročanje o konkretnjših kazalcih, ki to nakazujejo (kot je št. reklamacij, zadovoljstvo zaposlenih) slabše.

Na podlagi dobljenih rezultatov ugotavljam, da slovenske javne delniške družbe največ poročajo o socialni odgovornosti, tj. o odgovornosti do družbe in do zaposlenih, manj pa o odgovornosti do okolja in do uporabnikov. Ugotavljam tudi, da pri poročanju slovenskih javnih delniških družb prevladujejo razkritja, ki se nanašajo na politiko podjetja v zvezi z družbeno odgovornostjo, manj pa razkritja, ki se navezujejo na tveganja in rezultate. Kljub temu, je med slovenskimi javnimi delniškimi družbami kar nekaj takšnih podjetij, ki poročajo uravnoteženo in poleg politike veliko poročajo tudi o tveganjih in rezultatih v zvezi z družbeno odgovornostjo. Tu gre predvsem za podjetja, ki imajo sprejete certifikate na področju družbene odgovornosti in/ali poročajo po smernicah GRI.

Gledano na poročanje o družbeni odgovornosti nasploh, je največja aktivnost poročanja opažena pri naslednjih treh razkritjih:

- struktura zaposlenih glede na izobrazbo, spol, tip zaposlitve in/ali primerjave s preteklimi leti,
- skrb in aktivnosti za varstvo okolja in ohranjanje narave in
- prizadevanje za razvoj zaposlenih in/ali programi izobraževanja.

Najmanjša aktivnost poročanja pa je opažena pri naslednjih treh razkritjih:

- število kazni za neupoštevanje okoljske zakonodaje,
- razkritje anket, ki merijo zadovoljstvo zaposlenih in
- razkritje o protikorupcijskem delovanju podjetja.

4.6 Opisne statistike vzorca

Tabela 7 prikazuje panožno strukturo podjetij. Iz nje je razvidno, da vzorec ne vsebuje podjetij, ki izhajajo iz primarne dejavnosti. Je pa v vzorcu polovica podjetij iz predelovalne industrije, 12,5 % podjetij je iz transportnih dejavnosti, 37,5 % podjetij pa je iz storitvenih dejavnosti. Skupni delež podjetij, ki delujejo v panogah z večjim vplivom na okolje, je 62,5 %. Ker so v vzorcu nefinančnih javnih delniških družb samo podjetja iz predelovanih, transportnih in storitvenih dejavnosti, za nadaljnjo analizo upoštevam te tri skupine panog.

Tabela 7: Panožna struktura podjetij

PANOGA	Frekvenca	Odstotek
1 = primarna dejavnost: kmetijstvo, gozdarstvo in rudarstvo	0	0,0
2 = predelovalna industrija	16	50,0
3 = transport	4	12,5
4 = storitve	12	37,5
skupaj panoge z večjim vplivom na okolje (1 + 2 + 3)	20	62,5
SKUPAJ	32	100,0

Tabela 8 prikazuje opisne statistike indeksa poročanja o družbeni odgovornosti (odvisna spremenljivka) in pojasnjevalnih spremenljivk. Vidimo lahko, da slovenske javne delniške družbe zelo raznoliko pristopajo k poročanju o družbeni odgovornosti. Njihova letna poročila namreč varirajo od takšnih, ki vsebujejo zelo malo informacij o družbeni odgovornosti do tistih najnaprednejših, ki vsebujejo zelo veliko informacij. Razpon doseženih vrednosti indeksa poročanja o družbeni odgovornosti podjetij rangira od 1 do 36, povprečni indeks poročanja pa znaša okoli 18. To pomeni, da je podjetje, ki je najmanj poročalo, poročalo o enem razkritju iz seznama, podjetje, ki je poročalo največ, pa je v svojem letnem poročilu poročalo o 36-ih razkritjih iz seznama. V povprečju so podjetja poročala o 18-ih razkritjih iz seznama.

Obseg poročanja o družbeni odgovornosti med slovenskimi javnimi delniškimi družbami je torej zelo raznolik. Deskriptivne statistike indeksa poročanja o družbeni odgovornosti tako potrjujejo vtis, dobljen pri branju letnih poročil in ugotovitve na podlagi pregleda pogostosti poročanja posameznih razkritij iz seznama.

Na podlagi regresijske analize želim ugotoviti dejavnike, ki vplivajo na tako raznoliko poročanje slovenskih javnih delniških družb. Pojasnjevalne spremenljivke regresijske analize, s katero bom ugotavljala dejavnike poročanja, so velikost podjetja (merjena na podlagi naravnega logaritma sredstev in naravnega logaritma tržne kapitalizacije), panoga, dobičkonosnost (merjena na podlagi ROA in ROE), razmerje med dolgom in sredstvi, ter koncentracija lastništva, merjena kot seštevek deležev prvih petih največjih delničarjev. Tudi opisne statistike pojasnjevalnih spremenljivk so prikazane v tabeli 8.

Tabela 8: Opisne statistike spremenljivk

	Minimum	Aritmetična sredina	Maksimum	Standardni odklon
Indeks poročanja	1	18,12	36	8,96
Ln sredstev	15,37	18,28	21,27	1,68
Ln tržne kapitalizacije	11,63	16,74	21,48	2,03
ROA v %	-0,21	0,01	0,10	0,52
ROE v %	-0,41	0,01	0,18	0,10
Dolg/sredstva	0,00	0,39	0,81	0,22
Koncentracija lastn. (v %)	26,77	71,55	100,00	19,97

Iz tabele 8 lahko vidimo, da vzorec vsebuje zelo različna podjetja. Podjetja so si zelo različna po velikosti, dobičkonosnosti, zadolženosti in tudi koncentraciji lastništva. Rezultati kažejo tudi, da je koncentracija lastništva slovenskih podjetij relativno visoka, saj znaša skupni delež prvih petih največjih delničarjev v povprečju 71,55 %.

4.7 Predstavitev rezultatov bivariatne analize – korelacijske analize

Nekateri akademiki, ki so raziskovali vpliv dejavnikov na poročanje o družbeni odgovornosti z metodo linearne regresijske analize, so ugotavljali tudi, ali obstaja pri izbranih regresijskih modelih problem multikolinearnosti. Gre za nezaželeno situacijo, v kateri je ena pojasnjevalna spremenljivka linearna kombinacija ene ali več drugih pojasnjevalnih spremenljivk. V regresijskem modelu, kjer so pojasnjevalne spremenljivke med seboj močno povezane, težko ugotovimo, kolikšen del variance odvisne spremenljivke pojasni posamezna pojasnjevalna spremenljivka. Problem multikolinearnosti lahko ugotovimo na dva načina:

- na podlagi vrednosti korelacijskih koeficientov med pojasnjevalnimi spremenljivkami in
- na podlagi vrednosti variančnega inflacijskega faktorja (angl. *variance inflation factor*, v nadaljevanju VIF) in tolerance.

Multikolinearnost ne predstavlja resnega problema dokler korelacijski koeficienti med pojasnjevalnimi spremenljivkami ne presegajo vrednosti 0,9. Kadar ugotavljamo prisotnost problema multikolinearnosti na podlagi VIF, pa vrednost le tega ne sme biti višja od 10 (Gamerschlag et al., 2011).

Preden se posvetim korelacijski analizi med pojasnjevalnimi spremenljivkami in ugotavljanju problema multikolinearnosti, želim na podlagi bivariatne analize korelacije še ugotoviti, kateri dejavniki so linearno povezani z indeksom poročanja o družbeni odgovornosti in kako.

Tabela 9 prikazuje Pearsonove korelacijske koeficiente med indeksom poročanja o družbeni odgovornosti in pojasnjevalnimi spremenljivkami.

Tabela 9: Korelacijska analiza med indeksom poročanja in pojasnjevalnimi spremenljivkami

Pojasnjevalna spremenljivka	Pearsonov korelacijski koeficient
Ln sredstev	0,751***
Ln tržne kapitalizacije	0,747 ***
Predelovalna dejavnost	0,043
Transportna dejavnost	0,241
Storitvena dejavnost	-0,209
ROA	0,367 **
ROE	0,212
Zadolženost	0,282
Koncentracija lastništva	-0,407 **

Legenda: *značilno pri 10 odstotkih;

**značilno pri 5 odstotkih;

***značilno pri 1 odstotku.

Iz tabele 9 je razvidno, da je indeks poročanja statistično značilno bivariatno koreliran z velikostjo podjetja (merjeno bodisi z naravnim logaritmom sredstev bodisi naravnim logaritmom tržne kapitalizacije), ROA in koncentracijo lastništva podjetja. Pri stopnji značilnosti 1 % je indeks poročanja močno in pozitivno bivariatno koreliran z velikostjo podjetja, pri stopnji značilnosti 5 % pa je šibko in pozitivno bivariatno koreliran z ROA ter srednje in negativno bivariatno koreliran s koncentracijo lastništva. Rezultati bivariatne analize korelacije med indeksom poročanja in pojasnjevalnimi spremenljivkami kažejo na to, da so podjetja, ki več poročajo o družbeni odgovornosti, večja, imajo višjo čisto donosnost sredstev in bolj razpršeno lastniško strukturo.

Tabela 10 predstavlja korelacijsko matriko linearne povezanosti oz. korelacije med pojasnjevalnimi spremenljivkami. Tudi tu so prikazani Pearsonovi korelacijski koeficienti med posameznimi pojasnjevalnimi spremenljivkami.

Tabela 10: Korelacijska analiza med pojasnjevalnimi spremenljivkami

	Ln sredstev	Ln tržne kapitalizacije	Panoga	ROA	ROE	Dolg / sredstva	Koncentracija last.
Ln sredstev	1						
Ln tržne kapitalizacije	0,856***	1					
Panoga	-0,006	-0,078	1				
ROA	0,220	0,377 **	0,015	1			
ROE	0,042	0,224	-0,032	0,832***	1		
Dolg / sredstva	0,369**	0,035	0,116	-0,034	-0,167	1	
Koncentracija lastništva	-0,563***	-0,513***	-0,212	-0,087	0,032	-0,237	1

Legenda: *značilno pri 10 odstotkih;

**značilno pri 5 odstotkih;

***značilno pri 1 odstotku.

Iz tabele 10 vidimo, da je najmočnejša statistično značilna korelacija med naravnim logaritmom sredstev in naravnim logaritmom tržne kapitalizacije, kjer znaša Pearsonov korelacijski koeficient 0,856. To pomeni, da je korelacija med njima močna in pozitivna. Prav tako je močna in pozitivna statistično značilna korelacija ugotovljena med ROA in ROE, kjer znaša Pearsonov korelacijski koeficient 0,832. Ker gre v obeh primerih za linearno povezanost med dvema alternativnima načinoma merjenja spremenljivke, ki ju uporabim pri različnih regresijskih modelih, multikolinearnost v tem primeru ne predstavlja problema. Drugače pa je statistično značilna korelacija ugotovljena še med:

- naravnim logaritmom sredstev in razmerjem med dolgom in sredstvi, kjer znaša Pearsonov korelacijski koeficient 0,369, to pa pomeni, da so večja podjetja bolj zadolžena,
- koncentracijo lastništva in naravnim logaritmom sredstev (Pearsonov korelacijski koeficient znaša -0,563) ter koncentracijo lastništva in naravnim logaritmom tržne kapitalizacije (Pearsonov korelacijski koeficient znaša -0,513), kar pomeni, da imajo večja podjetja bolj razpršeno lastniško strukturo in
- naravnim logaritmom tržne kapitalizacije in ROA, kjer znaša Pearsonov korelacijski koeficient 0,377, kar pomeni, da imajo večja podjetja višjo čisto donosnost sredstev.

Na podlagi korelacijskih koeficientov med pojasnjevalnimi spremenljivkami ugotavljam, da multikolinearnost ne predstavlja resnega problema pri interpretaciji rezultatov regresijske analize. Vseeno pa bom morebitno prisotnost problema multikolinearnosti preverila še s statistko multikolinearnosti (VIF in toleranca). Rezultati tega testa so predstavljeni pri rezultatih multiple regresijske analize.

4.8 Predstavitev preverjanja hipotez z multiplo linearno regresijsko analizo

Medtem ko je korelacijska analiza podala vpogled v posamezna razmerja med indeksom poročanja in pojasnjevalnimi spremenljivkami, nas zanimajo še skupni učinki vpliva danih pojasnjevalnih spremenljivk na indeks poročanja o družbeni odgovornosti. Za ugotavljanje dejavnikov, ki vplivajo na indeks poročanja o družbeni odgovornosti in s tem preverjanje hipotez, sem uporabila multivariatno analizo – multiplo linearno regresijsko analizo, ki sem jo sem izvedla v računalniškem programu za statistično obdelavo podatkov SPSS 17.0.

V tabeli 11 so prikazani rezultati multiple regresijske analize po metodi najmanjših kvadratov, na podlagi katere sem preverila dane hipoteze. Predstavljeni so štirje regresijski modeli, ki predstavljajo ocene koeficientov vpliva pojasnjevalnih spremenljivk oz. dejavnikov na indeks poročanja o družbeni odgovornosti. V prvem modelu sem kot mero velikosti uporabila naravni logaritem sredstev, kot mero dobičkonosnosti pa ROA. V drugem modelu sem kot mero velikosti uporabila naravni logaritem sredstev, kot mero dobičkonosnosti pa ROE. V tretjem modelu sem kot mero velikosti uporabila naravni logaritem tržne kapitalizacije, kot mero dobičkonosnosti pa ROA. V četrtem modelu pa sem kot mero velikosti uporabila naravni logaritem tržne kapitalizacije, kot mero dobičkonosnosti pa ROE. V vseh štirih modelih je kot referenčna panoga uporabljena storitvena dejavnost.

Rezultati prvega regresijskega modela prikazujejo, da na indeks poročanja o družbeni odgovornosti pozitivno vplivata velikost (višina sredstev) podjetja in transportna dejavnost. Podjetja iz transportnih dejavnosti več poročajo o družbeni odgovornosti kot podjetja iz storitvenih dejavnosti, kar pomeni, da delovanje v panogi z večjim vplivom na okolje pozitivno vpliva na poročanje o družbeni odgovornosti. Enake ugotovitve so podali tudi rezultati drugega regresijskega modela s to razliko, da drugi regresijski model pojasni nekoliko manj variabilnosti indeksa poročanja o družbeni odgovornosti kot prvi regresijski model.

Rezultati tretjega in četrtega regresijskega modela pa prikazujejo, da na indeks poročanja o družbeni odgovornosti pozitivno vplivajo velikost (višina tržne kapitalizacije) podjetja, predelovalna dejavnost, transportna dejavnost in zadolženost podjetja. Podjetja iz predelovalnih in transportnih dejavnosti več poročajo kot podjetja iz storitvenih dejavnosti,

kar pomeni, da delovanje v panogi z večjim vplivom na okolje pozitivno vpliva na poročanje o družbeni odgovornosti.

Tabela 11: Ocena koeficientov za indeks poročanja o družbeni odgovornosti (v oklepaju t-testi)

	1. model	2. model	3. model	4. model
Konstanta	-58,785 (-3,224)***	-61,802 (-3,404)***	-50,360 (-3,652)***	-51,194 (-3,833)***
Ln sredstev	3,905 (4,648)***	4,068 (4,892)***		
Ln tržne kapitalizacije			3,429 (5,618)***	3,473 (5,955)***
Predelovalna industrija	3,588 (1,526)	3,698 (1,560)	3,894 (1,822)*	3,939 (1,848)*
Transport	5,904 (1,737)*	6,120 (1,790)*	8,147 (2,625)**	8,236 (2,671)**
ROA	33,918 (1,643)		11,932 (0,602)	
ROE		15,571 (1,502)		6,120 (0,637)
Zadolženost	0,908 (0,175)	1,367 (0,259)	11,037 (2,503)**	11,393 (2,563)**
Koncentracija lastništva	3,222 (0,489)	3,148 (0,473)	5,127 (0,853)	5,102 (0,850)
Adj R²	0,580	0,573	0,654	0,654
F	8,125	7,927	10,752	10,777
p-vrednost	0,000	0,000	0,000	0,000

Legenda: *značilno pri 10 odstotkih;

**značilno pri 5 odstotkih;

*** značilno pri 1 odstotku.

Pri izvedbi multiple regresijske analize sem pri vsakem modelu preverila tudi, ali obstaja problem multikolinearnosti, kar ugotovimo na podlagi pregleda statistike multikolinearnosti. Multikolinearnost v tem primeru prikazujeta dva med seboj povezana parametra in sicer VIF in toleranca, pri čemer je toleranca inverzna vrednosti VIF (1/VIF). Multikolinearnost obstaja ob visokih vrednostih VIF (višjih od 10) in nizkih vrednostih tolerance (nižjih od 0,1) (Menard, 1995). V vseh štirih modelih multikolinearnost ne predstavlja resnega problema, saj pri vseh spremenljivkah v vseh štirih modelih VIF ne presega vrednosti 2, toleranca pa je višja od 0,5.

Iz tabele 11 vidimo, da velikost podjetja, merjena bodisi z naravnim logaritmom sredstev bodisi z naravnim logaritmom tržne kapitalizacije, pozitivno vpliva na indeks poročanja o družbeni odgovornosti. Videti je, da gre za najbolj značilen in pomemben dejavnik, ki vpliva na poročanje o družbeni odgovornosti, saj ima pri vseh štirih regresijskih modelih

pozitiven vpliv na indeks poročanja pri stopnji značilnosti 1 %. Rezultati vseh štirih regresijskih modelov so še pokazali, da transportna dejavnost pozitivno vpliva na indeks poročanja o družbeni odgovornosti. Predelovalna dejavnost v prvih dveh regresijskih modelih nima značilnega vpliva na indeks poročanja o družbeni odgovornosti, pri zadnjih dveh regresijskih modelih pa ima pozitiven vpliv na indeks poročanja. Značilne regresijske koeficiente gre razumeti v primerjavi s storitveno dejavnostjo: pozitiven koeficient transportne ali predelovalne dejavnosti pomeni, da podjetja iz teh dveh dejavnosti poročajo o družbeni odgovornosti več kot podjetja iz storitvene dejavnosti.

Zanimiva je ugotovitev, da dobičkonosnost, merjena bodisi z ROA bodisi z ROE v nobenem regresijskem modelu nima značilnega vpliva na indeks poročanja o družbeni odgovornosti. Pozitiven vpliv zadolženosti na indeks poročanja se je pokazal v tretjem in četrtem regresijskem modelu, medtem ko pri prvih dveh regresijskih modelih le ta nima značilnega vpliva. Koncentracija lastništva nima značilnega vpliva na indeks poročanja v nobenem regresijskem modelu, v katerem je upoštevan tudi vpliv drugih spremenljivk.

Popravljen multipli determinacijski koeficient (v tabeli Adj R^2) nam pove, koliko odstotkov variabilnosti indeksa poročanja o družbeni odgovornosti pojasni izbrani regresijski model. V tabeli 11 vidimo, da prvi model pojasni 58,0 % variabilnosti indeksa poročanja o družbeni odgovornosti, drugi model pojasni 57,3 % variabilnosti indeksa poročanja, tretji in četrty model pa pojasnita 65,4 % variabilnosti indeksa poročanja o družbeni odgovornosti. Glede na to, da tretji in četrty model pojasnita največ variabilnosti indeksa poročanja o družbeni odgovornosti, hkrati pa podata največ statistično značilnih spremenljivk oz. dejavnikov, ju uporabim za preverjanje danih hipotez. Pregled potrditve oz. zavrnitve hipotez, ki izhaja iz tretjega oz. četrtega regresijskega modela, je prikazan v tabeli 12.

Tabela 12: Pregled sprejema oz. zavrnitve danih hipotez

HIPOTEZA	
Hipoteza 1: Poročanje o družbeni odgovornosti je povezano z minimiziranjem stroškov pritiska javnosti, katerim so bolj izpostavljena večja podjetja in podjetja, ki delujejo v panogah z večjim vplivom na okolje.	Potrjena
Hipoteza 2: Podjetja z boljšo dobičkonosnostjo več poročajo o družbeni odgovornosti.	Zavrtnjena
Hipoteza 3: Poročanje o družbeni odgovornosti je povezano z zadolženostjo podjetja.	Potrjena
Hipoteza 4: Koncentracija lastništva negativno vpliva na poročanje o družbeni odgovornosti.	Zavrtnjena

Na podlagi dobljenih rezultatov tretjega oz. četrtega regresijskega modela potrjujem prvo in tretjo hipotezo, hkrati pa zavračam drugo in četrto hipotezo. Rezultati multivariatnega preverjanja hipotez so pokazali, da so podjetja, ki več poročajo o družbeni odgovornosti, večja, iz panog z večjim vplivom na okolje in bolj zadolžena.

Kot rečeno, so večja podjetja in podjetja iz panog z večjim vplivom na okolje bolj vidna in izpostavljena večjemu pritisku javnosti. Ker obstaja za njih večje tveganje visokih političnih in družbenih stroškov oz. stroškov pritiska javnosti, le ta več poročajo o družbeni odgovornosti. To hipotezo zagovarjajo tudi teorija iger, teorija interesnih skupin in teorija legitimnosti. Hipotezo, ki je bila sicer že potrjena s strani predhodnih slovenskih raziskav, na podlagi podrobnejšega in sodobnejšega merjenja obsega poročanja o družbeni odgovornosti potrjujejo tudi rezultati te raziskave.

V tretji hipotezi, ki se je izkazala za potrjeno, sem predpostavila, da je poročanje o družbeni odgovornosti povezano z razmerjem med dolgom in sredstvi podjetja oz. z njegovo zadolženostjo. Pričakovan predznak ocene koeficienta zadolženosti na indeks poročanja o družbeni odgovornosti je bil torej tako pozitiven kot negativen. Na podlagi rezultatov regresijske analize ugotavljam, da zadolženost slovenskih javnih delniških družb pozitivno vpliva na obseg poročanja o družbeni odgovornosti. To pomeni, da bolj zadolžena podjetja več poročajo o družbeni odgovornosti. Rezultati analize potrjujejo argumente teorije agentov, ki pravi, da prostovoljna razkritja o družbeni odgovornosti pomagajo zmanjšati konflikt interesov med delničarji in upniki. Bolj zadolžena podjetja imajo lahko višje stroške nadzora, zato skušajo le te zmanjšati z razkrivanjem informacij o družbeni odgovornosti.

Na podlagi rezultatov regresijske analize ugotavljam tudi, da dobičkonosnost podjetja (merjena bodisi z ROA bodisi z ROE) in koncentracija lastništva na poročanje o družbeni odgovornosti slovenskih javnih delniških družb ne vplivata.

4.9 Omejitve analize in predlogi za prihodnje raziskave

Sestavljanje seznama, kot podlago za merjenje obsega poročanja o družbeni odgovornosti, je problematično zaradi kvalitativne in večdimenzionalne narave pojava družbene odgovornosti. Da je seznam dovolj obširen in prilagojen sodobnim standardom poročanja o družbeni odgovornosti, hkrati pa je še vedno dovolj splošen, da upošteva raznovrstnost delovanja različnih podjetij, ki jih zajema vzorec, je sestavljanje seznama zahtevalo precej napora.

Pri izboru razkritij v seznam za merjenje obsega poročanja o družbeni odgovornosti je uporabljena subjektivna presoja, kar je na splošno tudi slabost metode analize vsebine pri merjenju poročanja. Josephova in Taplin (2011) opozarjata predvsem na subjektivne odločitve pri tem, ali uvrstiti nekatera podobna razkritja v seznam skupaj ali ločeno. Npr.

razkritje »pozitivni in negativni vplivi delovanja podjetja na življenje ljudi v lokalni in širši skupnosti« je lahko ena postavka v seznamu, ali pa dve ločeni postavki (pozitivni in negativni vplivi posebej). Tako lahko podjetje, ki je o tem poročalo, doseže eno točko, če gre za eno postavko v seznamu, ali pa dve točki, če gre za dve postavki v seznamu. Obravnavanje kot dve ločeni postavki v seznamu lahko temu razkritju podvoji utež. Obravnavanje tega razkritja kot ena postavka v seznamu pa omejuje oz. onemogoča obravnavo podjetja, ki je poročalo tako o pozitivnih kot negativnih vplivih, da poroča bolje kot podjetje, ki je poročalo le o pozitivnih vplivih na življenje ljudi v lokalni in širši skupnosti.

Zaradi težavnega merjenja poročanja o družbeni odgovornosti in subjektivnosti vpleteni v proces merjenja obsega poročanja, indeks poročanja o družbeni odgovornosti vendarle ne predstavlja čisto realne slike o obsegu poročanja o družbeni odgovornosti slovenskih javnih delniških družb. Indeks poročanja o družbeni odgovornosti se navezuje tudi na družbeno odgovornost kot celovit koncept, zato kljub podrobnejšemu merjenju obsega poročanja ne daje podrobnega vpogleda v različne specifične dimenzije in prakse, ki zadevajo družbeno odgovornost (npr. okoljska odgovornost, odgovornost v zvezi z emisijami toplogrednih plinov, človeški kapital podjetja ipd.). Vsekakor pa je to lahko predmet prihodnjih raziskav.

Kljub vsemu pa je seznam razkritij, na podlagi katerega sem ugotavljala indeks poročanja o družbeni odgovornosti, prirejen sodobnim standardom poročanja in kot bolj razširjen seznam bolje odraža sliko o tem, koliko podjetja poročajo o družbeni odgovornosti in koliko so družbeno odgovorna nasploh. Menim, da je takšen seznam razkritij tudi dobra podlaga za prihodnje raziskave poročanja o družbeni odgovornosti. Koristne informacije bi podala raziskava, ki bi ugotavljala razvoj poročanja kot odziv na regulacijo.

Tudi dejavniki poročanja o družbeni odgovornosti so za zdaj še zelo malo raziskani. Na podlagi metode merjenja, uporabljene v tej raziskavi, so lahko predmet prihodnjih raziskav tudi drugi dejavniki poročanja o družbeni odgovornosti, ki sta jih identificirala Hahn in Hühnen (2013) in so predstavljeni v tem magistrskem delu. Nekatere izmed prihodnjih raziskav bi se lahko osredotočile samo na npr. finančno uspešnost ali pa lastniško strukturo in ugotavljale vpliv različnih spremenljivk teh dveh dejavnikov.

SKLEP

Družbena odgovornost je koncept, ki se kaže kot prispevek podjetij k trajnostnemu razvoju in pridobiva čedalje več pozornosti tako v akademskem kot tudi v poslovnem svetu. Predvsem v zadnjih dvajsetih letih pa zelo hitro pridobiva na pomenu tudi poročanje o družbeni odgovornosti. Raziskave kažejo, da je poročanje o družbeni odgovornosti danes že postala standardna praksa po vsem svetu. Napredek poročanja je hiter in dinamičen, saj izhajajo vedno novi okvirji poročanja, obstoječi pa se venomer nadgrajujejo in izhajajo

nove verzije le teh. Še nedavno se je pojavil tudi koncept integriranega poročanja, ki generira spremembe v korporativnem poročanju nasploh. Bistvo le tega je združevanje finančnih in nefinančnih informacij v enem poročilu ter komunikacija o ustvarjanju vrednosti na kratek, srednji in dolgi rok.

Ker je poročanje o družbeni odgovornosti v večini držav za zdaj še prostovoljno, hkrati pa še ni sprejetega splošnega konsenza, kaj je poročanje o družbeni odgovornosti in kaj naj poročilo o družbeni odgovornosti vsebuje, pristopajo podjetja k temu zelo raznoliko.

Na to, da podjetja poročajo o družbeni odgovornosti v danem obsegu, vpliva veliko dejavnikov. Nekatere izmed njih obravnavajo različne teorije v strokovni literaturi, ki pojasnjujejo razloge za prostovoljno poročanje podjetij. Hahn in Kühnen (2013) sta na podlagi deskriptivne analize ugotovila, da so bili v tujih raziskavah največkrat proučevani dejavniki velikost podjetja, pripadnost panogi, dobičkonosnost in zadolženost podjetja. Medtem ko se je pri velikosti podjetja in panogi izkazalo, da pozitivno vplivata na poročanje o družbeni odgovornosti, so raziskave pri dobičkonosnosti in zadolženosti podale različne rezultate. Ostali dejavniki so v tujini za zdaj slabše raziskani.

V Sloveniji so bile do sedaj opravljene tri raziskave, ki so proučevale dejavnike poročanja o družbeni odgovornosti. Proučevale so štiri dejavnike in sicer kotacijo na borzi, velikost podjetja, pripadnost panogi in dobičkonosnost podjetja. Pri prvih treh dejavnikih oz. spremenljivkah je bil ugotovljen pozitiven vpliv na poročanje, pri dobičkonosnosti pa so bili rezultati zaradi različnega merjenja mešani. Vse tri raziskave so uporabile isto metodologijo merjenja obsega in kvalitete poročanja, ki jo je v letu 2004 razvila Slapničarjeva.

Sama sem se zaradi napredka poročanja o družbeni odgovornosti osredotočila samo na obseg poročanja, le tega pa sem merila na podlagi seznama razkritij, ki je obširnejši in prirejen sodobnim standardom poročanja. Indeks poročanja tako bolje odraža, koliko podjetja poročajo o družbeni odgovornosti oz. koliko so napredna pri tem, hkrati pa tudi konkretnije prikazuje družbeno odgovornost podjetij. Podlaga sestavo seznama je bila strokovna literatura, smernice GRI G4 in Direktiva, seznam pa obsega 38 razkritij oz. kazalcev, razdeljenih v 5 področij družbene odgovornosti.

Ugotovila sem, da je poročanje slovenskih javnih delniških družb različno. Podjetje, ki je najmanj poročalo, je poročalo o enem razkritju iz seznama, podjetje, ki je največ poročalo, pa je poročalo o 36-ih razkritjih iz seznama. V povprečju so podjetja poročala o 18-ih razkritjih iz seznama. Nekatera podjetja so poročala zelo celovito in obširno, saj so razkrila njihova tveganja, politiko in rezultate na področju družbene odgovornosti. Tu gre predvsem za podjetja, ki imajo sprejetih več certifikatov družbene odgovornosti in/ali poročajo po smernicah GRI. Druga podjetja so poročala predvsem o politikah v zvezi z družbeno odgovornostjo, pri nekaterih področjih družbene odgovornosti pa so razkrivala tudi rezultate. Podjetja so največ poročala o odgovornosti do družbe in odgovornosti do

zaposlenih, slabše pa se je izkazalo poročanje o okoljski odgovornosti in odgovornosti do uporabnikov.

V okviru tega magistrskega dela sem nato raziskovala vpliv dejavnikov, ki imajo glede na pregled strokovne literature večjo možnost vpliva na poročanje o družbeni odgovornosti slovenskih javnih delniških družb. Tako sem razvila štiri hipoteze, ki se nanašajo na pet dejavnikov poročanja: velikost podjetja, pripadnost panogi, dobičkonosnost podjetja, zadolženost podjetja in koncentracija lastništva.

Zaradi podrobnejšega in sodobnejšega merjenja obsega poročanja sem ponovno preizkusila hipotezo Vnučec Špacapanove, ki pravi, da je poročanje o družbeni odgovornosti povezano z minimiziranjem stroškov pritiska javnosti, katerim so bolj izpostavljena večja podjetja in podjetja iz panog z večjim vplivom na okolje. Predpostavila sem tudi, da bolj dobičkonosna podjetja več poročajo o družbeni odgovornosti, da je poročanje o družbeni odgovornosti povezano z zadolženostjo podjetja in da koncentracija lastništva negativno vpliva na poročanje o družbeni odgovornosti.

Na podlagi bivariatne analize korelacije med indeksom poročanja o družbeni odgovornosti in pojasnjevalnimi spremenljivkami, ki izhajajo iz danih hipotez, sem ugotovila, da so podjetja, ki več poročajo o družbeni odgovornosti večja, imajo višjo čisto donosnost sredstev in bolj razpršeno lastniško strukturo.

Dane hipoteze sem preverila na podlagi multivariatne analize. Uporabljena je bila multipla regresijska analiza z metodo najmanjših kvadratov. Ugotovila sem, da o družbeni odgovornosti več poročajo večja podjetja in podjetja, ki delujejo v panogah z večjim vplivom na okolje (tj. v predelovalni in transportni dejavnosti). Ta ugotovitev potrjuje prvo hipotezo, ki pravi, da je poročanje o družbeni odgovornosti povezano z minimiziranjem stroškov pritiska javnosti, katerim so bolj izpostavljena večja podjetja in podjetja iz panog z večjim vplivom na okolje. Na obseg poročanja o družbeni odgovornosti pozitivno vpliva tudi zadolženost podjetja, kar pomeni, da bolj zadolžena podjetja več poročajo o družbeni odgovornosti. Na podlagi teh ugotovitev sem potrdila tudi tretjo hipotezo.

Rezultati regresijske analize so še pokazali, da dobičkonosnost in koncentracija lastništva ne vplivata na poročanje o družbeni odgovornosti slovenskih javnih delniških družb. Na podlagi teh ugotovitev sem tako zavrnila drugo in četrto hipotezo.

Teoretični argumenti in predhodne slovenske raziskave so zaključile z ugotovitvijo, da velikost podjetja in pripadnost panogi pozitivno vplivata na poročanje o družbeni odgovornosti. Raziskava, narejena v okviru tega magistrskega dela, je kljub podrobnejšemu in sodobnejšemu merjenju obsega poročanja to potrdila. Na podlagi tega lahko zaključim, da velikost podjetja in pripadnost panogi nedvomno vplivata na poročanje o družbeni odgovornosti. Glede na prihajajoče zakonske zahteve, ki bodo veljale za velika podjetja, pa bo sploh velikost podjetja postala nesporen dejavnik, ki vpliva na poročanje o družbeni odgovornosti. Z izvedbo dane raziskave sem ugotovila tudi, da na poročanje

slovenskih javnih delniških družb pozitivno vpliva tudi zadolženost podjetij. To potrjuje argumente teorije agentov, da bolj zadolžena podjetja več poročajo o družbeni odgovornosti zato, ker ta razkritja pomagajo zmanjšati stroške nadzora, ki izhajajo iz konflikta interesov med delničarji in upniki.

Dejavniki poročanja in poročanje o družbeni odgovornosti nasploh sta za raziskovanje še zelo odprti področji, obenem pa v slovenskih raziskavah še relativno malo raziskani. Glede na prihajajoče zakonske zahteve bi bila čez čas relevantna raziskava, ki bi ugotavljala razvoj poročanja kot odziv na regulacijo. Predmet prihodnjih raziskav je lahko preučevanje vpliva tudi drugih dejavnikov na poročanje o družbeni odgovornosti, ki sta jih na podlagi deskriptivne analize identificirala Hahn in Kühnen (2013) in so predstavljeni v tem magistrskem delu.

LITERATURA IN VIRI

1. *About us*. Najdeno 11. julija 2015 na spletnem naslovu <http://www.accountability.org/about-us/index.html>
2. Ahmed, K., & Courtis, J. (1999). Association between Corporate Characteristics and Disclosure Levels in Annual Reports: a Meta-Analysis. *British Accounting Review*, 31(1) 35-61
3. Alzari, B., de Villiers, C., & van Staden, C. (2010). The Comprehensiveness of Environmental Reporting by Global Electric Utilities: the Type of Information and the Reporting Media. *Paper submitted to the 9th CSEAR Australasian Conference, Abury Wodonga, Australia*. Najdeno 12. septembra 2015 na spletnem naslovu http://www.utas.edu.au/__data/assets/pdf_file/0006/188484/Alrazi_DeVilliers_VanStaden.pdf
4. Bergant, Ž., Cetinski, A., Duhovnik, M., Mramor, D., Odar, M., & Turk, I. (2001). *Kodeks poklicne etike poslovnega finančnika*. Ljubljana: Slovenski institut za revizijo.
5. Bonson, E., & Bednarova, M. (2014). CSR reporting practices of Eurozone Companies. *Spanish Accounting Review*, xxx(xx), xxx-xxx.
6. Boonen, M. (2014, 8. maj). Mandatory Non-Financial Reporting from the EU perspective. *KPMG*. Najdeno 2. maja 2015 na spletnem naslovu <http://www.kpmg.com/be/en/issuesandinsights/articlespublications/pages/mandatory-non-financial-reporting-eu.aspx>
7. Borwin, R. A. (2013). Corporate social and environmental reporting in the Caribbean. *Social Responsibility Journal*, 9(2), 259-280.
8. Campbell, D. J. (2001). Voluntary Disclosure of Mission Statements in Corporate Reports. *Business & Society Review*, 106(1), 65-87.
9. Carrol, A. B., & Buchholtz, A.K. (2003). *Business and Society: Ethics and Stakeholder Management* (5th ed). Australia: Thomson South-Western
10. Clarkson, P. M., Overell, M. B., & Chapple, L. (2011). Environmental reporting and its relation to corporate environmental performance. *Abacus: A Journal of Accounting Finance and Business Studies*, 47, 27-60.
11. Cooper, D. (1980). Discussion of Towards a Political Economy of Accounting. *Accounting, Organisations and Society*, 5(1), 161-166.
12. Cormier, D., & Magnan, M. (2004). The impact of the web on information and communication models: the case of corporate environmental disclosure. *International Journal of Technology Management*, 27, 393-416.
13. Deegan, C. (2002). Introduction: the legitimising effect of social and environmental disclosures – a theoretical foundation. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 15, 282-311.
14. DiMaggio, J. P., & Powell, W. W. (1983). The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields. *American Sociological Review*, 48(2), str. 147-160.

15. Direktiva 2014/95/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 22. oktobra 2014 o spremembi Direktive 2013/34/EU glede razkritja nefinančnih informacij in informacij o raznolikosti nekaterih velikih podjetij in skupin. *Uradni list Evropske Unije* L 330/2014.
16. Drevenšek, M., & Vezjak, B. (2011). Celovito (integrirano) poročanje: Koncept in orodje na poti k transparentnemu izkazovanju trajnostne naravnosti. *Zbornik 15. slovenske konference o odnosih z javnostmi* (str. 81-85). Podčetrtek: Slovensko društvo za odnose z javnostmi
17. Drevenšek, M., & Vezjak, B. (2011). Konec ločevanja letnih in trajnostnih poročil?. *Manager*. Najdeno 20. junija 2015 na spletnem naslovu http://www.consensus.si/upload/publikacije/zdruzenje_manager_drevensek_2011.pdf
18. Elkington, J. (1997). *Cannibals with forks – The triple bottom line of 21st century business*. Oxford: Capstone Publishing, Ltd.
19. Eng, L. L., & Mak, Y. T. (2003). Corporate Governance and Voluntary Disclosure. *Journal of Accounting and Public Policy*, 22(2), 325-345.
20. English, D. M., & Schooley, D. K. (2014). The Evolution of Sustainability Reporting: Utilizing the GRI's Latest Guidelines and Looking to Integrated Reporting. *The CPA Journal*, (March), 26-35.
21. Epstein, M., & Rejc Buhovac, A. (2014). *Making Sustainability Work: Best Practices in Managing and Measuring Corporate Social, Environmental and Economic Impacts*. San Francisco: Scheffield.
22. Esa, E., & Mohd Ghazali, N. A. (2012). Corporate Social Responsibility and Corporate Governance in Malaysian Government-Linked Companies. *The International of Business in Society*, 12(3), 292-305.
23. European Commission. (2011). *A renewed EU strategy 2011 – 14 for Corporate Social Responsibility. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee of the Regions*. Bruselj: European Commission
24. Evropske skupnosti. (2011). *Evropski sistem za okoljsko ravnanje in presojo*. Najdeno 12. januarja 2016 na spletnem naslovu http://www.arso.gov.si/o%20agenciji/okoljski%20znaki/EMAS/emasleaflet_sl.pdf
25. Fernandez, B., & Souto, F. (2009). Crisis and Corporate Social Responsibility: Threat or Opportunity? *International Journal of Economic Sciences and Applied Research*, 2(1), 36-50.
26. Freeman, R. E. (1984). *Strategic Management: A Stakeholder Approach*. Boston: Pitman
27. Frez, G., Källström, J., & Olsson, R. (2012). *Doing Good or Doing Well? A quantitative study about CSR reporting*. (Diplomski projekt). Umeå: Umeå School of Business and Economics.
28. Fried, A., Holtzman M. P., & Mest, D. (2014). Integrated Reporting: The New Annual Report for the 21st Century?. *Financial Executive*, (Fall), 24-31.

29. Gamerschlag, R., Möller, K., & Verbeeten, F. (2011). Determinants of voluntary CSR disclosure: empirical evidence from Germany. *Review of Managerial Science*, 5, 233-262.
30. Garcia-Sanchez, I. M. (2008). Corporate social reporting: segmentation and characterization of Spanish companies. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 15, 187-198.
31. Geiger, C. (1993). Durchführung einer Umfassenden Ökobilanz – praktischer Wegweiser. In M. Beck, (ed.). *Ökobilanzierung im betrieblichen Management* (str. 147-189). Würzburg.
32. Giannarakis, G., & Theotokas, I. (2011). The effect of financial crisis in corporate social responsibility performance. *International Journal of Marketing Studies*, 3(2), 1-10.
33. Global Reporting Initiative. (2011). *Sustainability Reporting Guidelines: Version 3.1*. Amsterdam: Global Reporting Initiative.
34. Global Reporting Initiative. (2013). *G4 Sustainability Reporting Guidelines*. Amsterdam: Global Reporting Initiative.
35. Global Reporting Initiative. (2013). *The external assurance of sustainability reporting*. Amsterdam: Global Reporting Initiative.
36. Hahn, R., & Kühnen, M. (2013). Determinants of sustainability reporting: a review of results, trends, theory, and opportunities in an expanding field of research. *Journal of Cleaner Production*, 59(2013), 5-21.
37. Hahn, R. & Lülfs, R. (2014). Legitimizing Negative Aspects in GRI-Oriented Sustainability Reporting: A Qualitative Analysis of Corporate Disclosure Strategies. *Journal of business Ethics*, 123(3), 401-420
38. Hanifa, R. M., & Cooke, T. E. (2005). The Impact of Culture and Governance on Corporate Social Reporting. *Journal of Accounting and Public Policy*, 24, 391-430.
39. Horvat, T. (2014, 12. november). Najboljša letna poročila imajo Krka, Zavarovalnica Triglav, Mariborski vodovod in zavod IPF. *Finance*, str. 12 – 13.
40. International Integrated Reporting Council. (2013). The International IR Framework. Najdeno 15. maja 2015 na spletnem naslovu <http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2015/03/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK-2-1.pdf>
41. International Organisation for Standardization. (2015). ISO 26000 and the International Integrated Reporting: Framework briefing summary. *International Organisation for Standardization*. Najdeno 10. junija 2015 na spletnem naslovu http://www.iso.org/iso/iso_26000_and_ir_international_integrated_reporting_en_-_lr.pdf
42. *Izbori*. Najdeno 12. avgusta 2015 na spletnem naslovu <http://www.finance-akademija.si/izbori>
43. Jaklič, M. (2009). *Poslovno okolje in gospodarski razvoj*. Ljubljana: Ekonomska Fakulteta

44. Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (1976). Theory of the Firm, Managerial Behavior, Agency Cost and Ownership Structure. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305-361.
45. Joseph, C., & Taplin, R. (2011). The measurement of sustainability disclosure: Abundance versus occurrence. *Accounting Forum*, 35(2011), 19-31.
46. *Kaj pomeni EMAS*. Najdeno 28. junija 2015 na spletnem naslovu <http://www.arso.gov.si/o%20agenciji/okoljski%20znaki/EMAS/EMAS.html>
47. Kant Sharma, S. & Mehta, S., (2012). Where Do We Go From Here? Viewing Corporate Social Responsibility through a Sustainability Lens. *Journal of Contemporary Management Research*, 6(2), 69 – 76.
48. Karaibrahimoglu, Y. Z. (2010). Corporate social responsibility in times of financial Crisis. *African Journal of Business Management*, 4(4), 382-389
49. Klemenčič, M., & Rejc Buhovac, A. (februar, 2013). Analiza informacij o družbeno odgovornem poslovanju v letnih poročilih slovenskih podjetij. *Izzivi managementu; spletna revija o izzivih in dosežkih sodobnega managementa*, 5(1), 24-34.
50. Kolarec, P. (2013). *Poročanje o družbeni odgovornosti v slovenskih podjetjih* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
51. KPMG. (2013). The KPMG Survey of Corporate Responsibility Reporting 2013. Najdeno 6. novembra 2014 na spletnem naslovu <http://www.kpmg.com/Global/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/corporate-responsibility/Documents/kpmg-survey-of-corporate-responsibility-reporting-2013.pdf>
52. KPMG. (2015). Currents of change: The KPMG Survey of Corporate Responsibility Reporting 2015. b.k. Najdeno 10. januarja 2016 na spletnem naslovu <https://www.kpmg.com/CN/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/kpmg-survey-of-corporate-responsibility-reporting-2015-O-201511.pdf>
53. Li, Y., Zhang, J., & Foo, C. T. (2013). Towards a theory of social responsibility reporting. *Chinese Management Studies*, 7(4), 519-534.
54. Liu, X., & Anbumozhi, V. (2009). Determinant factors of corporate environmental information disclosure: and empirical study of Chinese listed companies. *Journal of Cleaner Production*, 17(6), 593-600.
55. Lynch, N. C., Lynch, M. F., & Casten, D.B. (2014). The Expanding Use of Sustainability Reporting; Standards Setting and Assurance Opportunities for CPAs. *The CPA Journal*, (March), 19-24.
56. Mathews, M. R. (1993). *Socially Responsible Accounting*. London: Chapman and Hall.
57. Matten, D., & Moon, J. (2008). »Implicit« and »explicit« CSR: A conceptual framework for a comparative understanding of corporate social responsibility. *Academy of Management Review*, 33(2), 404 – 424.
58. Menard, S. (1995). *Applied logistic regression: Sage university paper series on quantitative applications in social sciences*. Thousand Oaks, California: Sage.
59. Meyer, J. M., & Rowan, B. (1977). Institutionalized organizations: formal structure as myth and ceremony. *American Journal of Sociology*, 83, 340-363.

60. Mohd Ghazali, N. A. (2007). Ownership Structure and Corporate Social Responsibility Disclosure: Some Malaysian Evidence. *Corporate Governance*, 7(3), 251-266.
61. Ness, K. E., & Mirza, A. M. (1991). Corporate social disclosure: a note on a test of agency theory. *British Accounting Review*, 23, 211-218.
62. *O družbeni odgovornosti*. Najdeno 20. maja 2015 na spletnem naslovu http://www.irido.si/druzbeni_odgovornost.html
63. Quick, R. (2008). Voluntary Sustainability Reporting Practices in Germany: A Study on Reporting Quality. *Portuguese Journal of Accounting and Management*, 5, 7-35.
64. Slapničar, S. (2004). Poročanje o družbeni odgovornosti. V J. Prašnikar (ur.), *Razvojnoraziskovalna dejavnost ter inovacije, konkurenčnost in družbena odgovornost podjetij* (str. 519-542). Ljubljana: Časnik Finance.
65. *Slovensko društvo ZN za trajnostni razvoj*. Najdeno 28. decembra 2015 na spletnem naslovu <http://www.ungc-slovenia.si/slo/o/slovenija.html>
66. Solomon, A., & Lewis, L. (2002). Incentives and disincentives for corporate environmental disclosure. *Business Strategy and the Environment*, 11, 154-169.
67. Spence, C., Husillos-Carques, F. J., & Correa-Ruiz, C. (2010). Cargo cult science and the death of politics: a critical review of social and environmental accounting research. *Critical Perspectives on Accounting*, 21, 76-89.
68. Tagesson, T., Blank, V., Broberg, P., & Collin, S. O. (2009). What explains the extent and content of social and environmental disclosures on corporate websites: a study of social and environmental reporting in Swedish listed corporations. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 16, 352-364
69. *The CRRA – Judging Categories*. Najdeno 22. junija 2015 na spletnem naslovu <http://www.corporateregister.com/crra/help/crrahelp.html>
70. Tinker, A. (1980). Towards a Political Economy of Accounting: An Empirical Illustration of the Cambridge Controversies. *Accounting Organisations and Society*, 5(1), 147-160.
71. Tinker, A., & Neimark, M. (1987). The Role of Annual Reports in Gender and Class Contradiction at General Motor; 1917-1976. *Accounting, Organisation and Society*, 12(1), 71-78.
72. United Nations. (1987). *General Assembly: Report of the World Commission on Environment and Development – »Our Common Future«*. Oxford: United Nations.
73. *Uredbe, direktive in drugi akti*. Najdeno 9. januarja 2016 na spletnem naslovu http://europa.eu/eu-law/decision-making/legal-acts/index_sl.htm
74. Verschoor, C. C. (2011). Should Sustainability Reporting Be Integrated?. *Strategic Finance*, (December), 13-15.
75. Vlada RS. (2009, 26. november). Sporočilo za javnost o sklepih, ki jih je Vlada RS sprejela na 56. seji, 26. Novembra 2009. Najdeno 28. decembra 2015 na spletnem naslovu www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/Sporocila_za_javnost/sevl56.doc
76. Vnučec Špacapan, M. (2009). *Analiza dejavnikov poročanja o družbeni odgovornosti slovenskih javnih delniških družb* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

77. von Neumann, J., & Morgenstern, O. (1944). *The Theory of Games and Economic Behavior*. Princeton: Princeton University Press.
78. Wallace, R. S. O., Naser, K., & Mora, A. (1994). The Relationship between the Comprehensiveness of Corporate Annual Reports and Firm Characteristics in Spain. *Accounting & Business Research*, 25, 41-53.
79. Wallace, R. S. O. & Naser, K. (1995). Firm-specific Determinants of the Comprehensiveness of the Mandatory Disclosure in the Corporate Annual Reports of Firm listed on the Stock Exchange of Hong Kong. *Journal of Accounting and Public Policy*, 14(4), 311-368
80. Woodward, D. G., Edwards, P., & Birkin, F. (1996). Organisational Legitimacy and Stakeholder Information Provision. *British Journal of Management*, 7, 329-347.
81. Zickiene, S., & Juozaitiene, L. (2013). Disclosure of Environmental, Social and Governance Information Using Diverse Reporting Schemes. *Social Research*, 31(2), 24-37.